

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การบริหารจัดการ
 - 1.1 ความหมายของการบริหารจัดการ
 - 1.2 ความสำคัญของการบริหารจัดการ
 - 1.3 หลักการบริหารจัดการ
 - 1.4 ปัญหาการบริหารจัดการ
2. การศึกษาปฐมวัย
 - 2.1 ความหมายของการศึกษาปฐมวัย
 - 2.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษาปฐมวัย
 - 2.3 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
3. การบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 3.1 ความหมายของการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 3.2 ความสำคัญของการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 3.3 แนวคิดในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 3.4 หลักการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 3.5 โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 3.6 ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยต่างประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยในประเทศ

การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการศึกษาเป็นการดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ประกอบด้วยหัวข้อ ความหมายของการบริหารจัดการ หลักการบริหารจัดการ และปัญหาการบริหารจัดการ แต่ละหัวข้อมียรายละเอียดดังนี้

ความหมายของการบริหารจัดการ

ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของการบริหารจัดการ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ ดังนี้
มัลลิกา ต้นสอน (2544 : 9) กล่าวว่าไว้ว่า การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการ
ในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล โดยการสั่งการ
และการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น

สุรชาติ ไพรัชตพาณิช (2546 : 4) กล่าวว่าไว้ว่า การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน
โดยใช้สมองความคิด และปฏิภาณ เพื่อบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม การดำเนินการเป็นกระบวนการ
คือ มีการกระทำอย่างต่อเนื่องในหลาย ๆ กิจกรรมเป็นการดำเนินการของกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป
การดำเนินการที่เป้าหมาย มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยกระบวนการของการแสวงหา และ
การผสมผสานของทรัพยากรอย่างมีคุณภาพ เป็นกิจกรรมที่ผู้จัดการปฏิบัติการในองค์กรของตนเอง
โดยมีการประสานงานระหว่างบุคคลร่วมกัน เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์
เป้าหมายและวัตถุประสงค์

ปราณี กองทิพย์ (2546 : 2) กล่าวว่าไว้ว่า การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการ
ใช้ศาสตร์และศิลป์ของผู้นำเพื่อตัดสินใจใช้ทรัพยากรทั้งหมดให้เหมาะสมกับการดำเนินงาน
จนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ
และประสิทธิผล

วิรัช สงวนวงษ์วาน (2546 : 5) กล่าวว่าไว้ว่า การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการ
ในการประสานงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ประสิทธิภาพ
วัดจากทรัพยากรที่ใช้กับผลผลิตที่ได้ถ้าได้ผลผลิตมากโดยใช้ทรัพยากรน้อย หรือประหยัดที่สุด
ก็ถือว่ามีประสิทธิภาพ ส่วนประสิทธิภาพส่วนประสิทธิผลวัดจากความสามารถในการบรรลุ
เป้าหมายขององค์กรซึ่งมักใช้เวลาระยะยาว บางครั้งการปฏิบัติงานอาจมีประสิทธิภาพ แต่ไม่มี
ประสิทธิผล หากองค์กรใดสามารถบรรลุทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลแสดงว่าองค์กรนั้น
มีประสิทธิภาพสูง

ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์ (2546 : 13) กล่าวว่าไว้ว่า การบริหารจัดการ หมายถึง ศิลป์ในการ
ดำเนินงานร่วมกันของคณะบุคคลซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริหารองค์กร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน
การจัดองค์กร การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุมกิจการให้ดำเนินไปตามนโยบาย
จนบรรลุนโยบายจนบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรที่วางไว้ได้อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ
สูงสุด

นันทพร หาญวิทยาสกุล (2548 : 2) ให้ความหมายของการบริหารจัดการไว้ คือ

1. การบริหารจัดการเป็นศาสตร์และศิลป์ ในแง่ของศาสตร์นั้นเนื่องจากการบริหารจัดการเป็นความรู้ที่สามารถถ่ายทอดมีหลักเกณฑ์ สามารถพิสูจน์ความจริงได้ ตลอดจนได้รับการศึกษาค้นคว้ากันอย่างต่อเนื่อง ส่วนในแง่ของการเป็นศิลป์ซึ่งหมายถึง การประยุกต์เอาความรู้มาใช้ในการเกิดประโยชน์ เพราะการบริหารจัดการในองค์การแต่ละองค์การมีปัจจัยที่แตกต่างกัน ดังนั้นศาสตร์หรือความรู้ในด้านการบริหารจัดการเพียงอย่างเดียวจึงไม่สามารถจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับองค์การได้ จึงจำเป็นต้องประยุกต์ความรู้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับองค์การแต่ละองค์การเมื่อเป็นเช่นนี้ การบริหารจัดการองค์การที่มีประสิทธิภาพผู้จัดการจำเป็นต้องมีความรู้ และหลักเกณฑ์ในเชิงของศาสตร์ ในขณะที่เดียวกันต้องมีทักษะที่จะประยุกต์ศาสตร์นั้นให้เหมาะสมกับองค์การหรือสภาพแวดล้อมขององค์การด้วย

2. การบริหารจัดการเป็นกระบวนการ มีลักษณะเป็นขั้นตอนที่มีความเกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมาย มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ แต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอันประกอบด้วย

- 2.1 การวางแผน
- 2.2 การจัดองค์การ
- 2.3 การบังคับบัญชา
- 2.4 การประสานงาน
- 2.5 การควบคุม

3. การบริหารจัดการเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้มีการออกแบบงานต่างๆ ขององค์การเพื่อสนับสนุน และชี้แนวทาง ในการทำงานของบุคคลและกลุ่มบุคคลในองค์การให้สนองต่อเป้าหมายขององค์การ การบริหารจัดการในความหมายนี้ จึงให้ความสำคัญกับบุคคลและคุณภาพชีวิต

สมคิด บางโม (2553 : 61) กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ ขององค์การ และนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการ คือ ศิลปะในการดำเนินงานร่วมกันของคณะบุคคล ซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริหารองค์การ ที่ต้องดำเนินการที่เกี่ยวกับการวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการและการควบคุมกิจการ ให้การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบาย จนบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การที่วางไว้ได้อย่างประหยัด มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ความสำคัญของการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการเป็นภารกิจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคนที่เรียกว่าผู้บริหาร เข้ามาปฏิบัติหน้าที่สามารถให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จด้วยดี ความสำคัญของการบริหารจัดการ ที่นักวิชาการต่าง ๆ ได้กล่าวถึงไว้ มีดังนี้

ชงชัย สันติวงษ์ (2542 : 15) กล่าวไว้ว่าในอดีตที่ผ่านมา ถ้าพูดถึงความสำคัญของการบริหารจัดการ คนส่วนมากมักจะเห็นตรงกันว่า การบริหารจัดการนั้นเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญสำหรับองค์กรต่าง ๆ แต่แม้กระนั้นก็ตาม คนจำนวนไม่น้อยยังคงเข้าใจกันผิด ๆ ว่า การบริหารจัดการเป็นเรื่องที่ไม่จำเป็นต้องศึกษามากนัก ทั้งนี้เพราะมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องนักว่าการบริหารจัดการคงไม่มีอะไรมากไปกว่าสิ่งที่ป็นสามัญสำนึกธรรมดา แต่ต่อมาทุกฝ่ายต่างยอมรับกันว่าการที่สังคมเศรษฐกิจของประเทศจะเจริญรุ่งเรืองไปได้ไกลดีเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพขององค์กรต่าง ๆ เป็นสำคัญ ซึ่งประสิทธิภาพขององค์กรเหล่านี้จะมีมากน้อยเพียงใดนั้น แท้จริงแล้วต่างก็ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการว่ามีประสิทธิภาพดีเพียงใดเป็นสำคัญ การบริหารจัดการจะเป็นปัจจัยกำหนดประสิทธิผลและประสิทธิภาพขององค์กรโดยตรง โดยจะคอยชี้นำและกำกับให้องค์กรต่าง ๆ ทำงานโดยมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ และสังคมได้ การบริหารจัดการถือได้ว่าเป็นงานที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้องค์กรบรรลุผลสำเร็จได้ โดยมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพราะแม้ว่าผู้ปฏิบัติงานในจุดต่าง ๆ จะทำงานในหน้าที่การงานที่เป็นงานด้านเทคนิคได้ดีก็ตาม ถ้าหากไม่ประสานหรือสอดคล้องกับงานที่กระทำโดยฝ่ายอื่น ๆ หรือไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ภายนอกที่อยู่ไกลออกไป ก็ย่อมจะทำให้งานต่าง ๆ ล้มเหลวไม่สามารถก่อให้เกิดผลสำเร็จให้กับกิจการได้

มัลลิกา ต้นสอน (2544 : 9) กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการเป็นงานสำคัญที่ผู้บริหารทุกคนต้องทำให้ได้ตามเป้าหมายอย่างชาญฉลาดในอดีตสภาพสิ่งแวดล้อมและการแข่งขันไม่รุนแรง องค์กรต่างๆ เพียงแต่ดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายก็เพียงพอ แต่ความรุนแรงของการแข่งขันและสภาพแวดล้อมในปัจจุบันและจะทวีความซับซ้อนขึ้นในอนาคต ทำให้การดำเนินการทุกอย่างต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีทิศทางที่ชัดเจน การบริหารจัดการจึงเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา และการสร้างความก้าวหน้าแก่การดำเนินการโดยที่ ประสิทธิภาพ หมายถึงการทำงานให้ได้ผลลัพธ์ โดยการใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้า ให้คุ้มค่าที่สุดที่สุด ซึ่งจะให้ความสำคัญกับวิธีการหรือกระบวนการในการทำงาน โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์และปัจจัยนำเข้าที่ได้จากการแปรรูปให้มีอัตราส่วนสูงที่สุด ขณะที่ประสิทธิผล หมายถึง การทำงานให้ความสำเร็จเพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร

สมคิด บางโม (2553 : 63 - 64) กล่าวว่า การบริหารจัดการนั้นมิใช่เป็นการทำงานเพื่อให้งานเสร็จสิ้นไปแต่เพียงอย่างเดียว ในภาวะปัจจุบันซึ่งวิทยาการก้าวหน้า ประชากรเพิ่มขึ้น การแข่งขันมีมากขึ้น เรื่องการบริหารจัดการจึงจำเป็นต้องใช้หลักวิชาการช่วย มิใช่ใช้ประสบการณ์แต่เพียงอย่างเดียว การศึกษาวิชาการบริหารจัดการและการบริหารงาน โดยใช้หลักวิชาการมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับงานย่อมจะเกิดคุณค่าและความสำคัญหลายประการ ดังนี้

1. ในด้านการประหยัด หมายถึง จะทำให้การใช้จ่ายเงินทุนเกิดประโยชน์สูงสุด ได้ผลตอบแทนสูงสุด ประหยัดทั้งคน เงิน วัสดุ สิ่งของ และเวลา
2. ในด้านประสิทธิผล การทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือที่คาดหวังไว้ เรียกว่า การบริหารจัดการงานนั้นมีประสิทธิผล แต่ผลสำเร็จของงาน ดังกล่าวนี้อาจไม่ประหยัดหรือไม่มีประสิทธิภาพได้หากไม่ใช้หลักวิชาการเข้าช่วยในการบริหารจัดการ
3. ในด้านประสิทธิภาพ หมายถึง การทำงานได้สำเร็จไปตามเป้าหมายที่วางไว้ และให้ได้รับประโยชน์สูงสุด โดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด นักวิชาการบางท่านให้ข้อคิดว่าการที่สำเร็จและถือว่ามีประสิทธิภาพนั้น จะต้องคำนึงถึงความพึงพอใจในผลงานที่ออกมาของบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย และได้เสนอในเชิงสมการคณิตศาสตร์
4. ด้านความเป็นธรรม การบริหารจัดการงานหากปฏิบัติตามความพอใจของผู้จัดการ โดยมีได้ยึดหลักเกณฑ์และทฤษฎีต่าง ๆ เป็นหลัก ย่อมจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น โดยมีได้ตั้งใจ ทำให้ขวัญในการทำงานของคนในหน่วยงานไม่ดี ซึ่งจะส่งผลไปถึงคุณภาพของงานที่ปฏิบัติด้วย
5. ด้านเกียรติยศชื่อเสียง ผู้จัดการที่ดีมีประสิทธิภาพในทุกสาขางานและในทุกระดับ ย่อมจะเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องสรรเสริญ ตรงข้ามกับผู้จัดการที่บริหารงานตามใจตัวเอง ปราศจากหลักเกณฑ์ เล่นพวกเล่นพ้อง การศึกษาวิชาการบริหารจะช่วยให้ มีความเข้าใจลึกซึ้งซึ่งขึ้นมองเห็นลู่ทางที่จะบริหารงานให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับของสังคม

นันทพร หาญวิทย์สกุล (2548 : 4 - 5) ให้ความสำคัญของการบริหารจัดการไว้ดังนี้

1. การบริหารจัดการมีผลต่อความสำเร็จขององค์กร แม้ว่าการบริหารจัดการเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ แต่ผลจากการบริหารจัดการเป็นสิ่งที่วัดผลและประเมินผลได้ เนื่องจากมีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการบริหารจัดการเอาไว้อย่างชัดเจน องค์กรใดก็ตามที่มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กร ไม่ว่าจะ เป็นทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรทางการเงินและวัตถุดิบต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว องค์กรที่จัดตั้งขึ้นนั้น ย่อมประสบผลสำเร็จสามารถดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้แน่นอน

2. การบริหารจัดการทำให้การใช้ทรัพยากรมีความคุ้มค่า เนื่องจากการบริหารจัดการเป็นกระบวนการที่มีระบบ มีขั้นตอนในการดำเนินการ มีการวางแผนในการดำเนินการ ทำให้การใช้ทรัพยากรขององค์กรมีประสิทธิภาพในการใช้ยิ่งขึ้น เพราะก่อนที่จะใช้ทรัพยากรขององค์กร ต้องมีการวางแผนการใช้ไว้ล่วงหน้า มีการควบคุมการใช้ และมีการประเมินผลการใช้ทรัพยากร ด้วยว่าคุ้มค่าตามไปด้วย

3. การบริหารจัดการทำให้เกิดประสิทธิผลในการผลิต เพราะการบริหารจัดการเป็นกิจกรรมที่มีการออกแบบงานด้านต่าง ๆ ขององค์กร ทำให้การทำงานของบุคลากรในองค์กร มีความชัดเจน มีการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบในการทำงานของบุคลากร มุ่งเน้นที่จะส่งเสริมคุณภาพชีวิตของบุคลากร จึงมีผลต่อประสิทธิผลในการผลิตผลผลิตขององค์กรนั้น ๆ ให้มีประสิทธิภาพตามไปด้วย

4. การบริหารจัดการทำให้คุณภาพชีวิตของบุคลากรดีขึ้น เนื่องจากการบริหารจัดการจะเกี่ยวข้องกับการอำนวยการและการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล ซึ่งจะเน้นในการสร้างขวัญและกำลังใจ การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของบุคลากร เช่น การอบรม การศึกษาต่อ ส่งผลทำให้คุณภาพชีวิตของพนักงานที่ทำงานในองค์กรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

5. การบริหารจัดการเป็นการแสวงหาวิธีการทำงานที่ดีที่สุด การบริหารจัดการที่ดี ต้องมีการคิดค้นวิธีการในการทำงานที่ดีที่สุดให้กับองค์กร เช่น การลดขั้นตอนในการทำงาน การทำงานไม่ซ้ำซ้อน การทำงานไม่ผิดพลาด และสามารถตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของการทำงานได้ในทุกขั้นตอนว่ามีปัญหาอุปสรรคอะไรในการทำงานนั้น ๆ

6. การบริหารจัดการก่อให้เกิดการจ้างงาน เพราะองค์กรทุกองค์กรจะเกิดบรรลुวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ได้ต้องมีทรัพยากรมนุษย์มาเกี่ยวข้องด้วย องค์กรจึงจะดำเนินกิจการขององค์กรได้ ดังนั้นองค์กรต่าง ๆ จึงต้องมีการบริหารจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ เช่น การสรรหา การจ้างงาน การกำหนดและมอบหมายหน้าที่การทำงาน

จากที่กล่าวมาแล้ว สรุปความสำคัญของการบริหารจัดการได้ว่า การบริหารจัดการเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญสำหรับองค์กรต่าง ๆ เป็นปัจจัยกำหนดประสิทธิผลและประสิทธิภาพขององค์กร เป็นศิลปะในการใช้คน ใช้เงิน วัสดุอุปกรณ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ การบริหารจัดการทำให้การใช้ทรัพยากรมีความคุ้มค่า ทำให้คุณภาพชีวิตของบุคลากรที่เกี่ยวข้องดีขึ้น เป็นการแสวงหาวิธีการทำงานที่ดีที่สุด การบริหารจัดการยังก่อให้เกิดการจ้างงานและความเจริญก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ และเรื่องการบริหารจัดการจำเป็นต้องใช้หลักวิชาการช่วย มิใช่ใช้ประสบการณ์ แต่เพียงอย่างเดียว

หลักการการจัดการ

เทย์เลอร์ (Taylor. 1947 : 21) ผู้ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นบิดาของการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ ได้เสนอหลักการ “จัดการในองค์กร” เพื่อเพิ่มผลผลิตในองค์กรให้สูงขึ้น ว่าจะต้องเน้นที่การกำหนดมาตรการต่าง ๆ ให้ชัดเจนเพื่อให้มีการใช้บุคลากรและทรัพยากรอื่น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เขากล่าวว่า ผู้บริหารต้องทราบเสียก่อนว่าต้องการให้บุคลากรทำอะไร จากนั้นก็ต้องติดตามดู เพื่อให้บุคลากรได้ทำงานนั้นด้วยวิธีการที่ดีที่สุดและประหยัดที่สุดด้วย จากแนวคิดหลักดังกล่าว เทย์เลอร์ (Taylor. 1947 : 63 - 64) ได้เสนอหลักการสำคัญของการบริหารจัดการ 5 ประการด้วยกันคือ การแบ่งงานที่เหมาะสม (A Large Daily Task) กำหนดมาตรฐานของงานให้ชัดเจน (Standard Condition) การจ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรม (High Pay for Success) การลงโทษกรณีทำงานล้มเหลว (Loss in Case of Failure) และการให้มีฝ่ายชำนาญการสำหรับองค์กรใหญ่ ๆ (Expertise in Large Organization)

1. การแบ่งงานที่เหมาะสม คือการให้บุคลากรแต่ละคนได้รับทราบงานที่เขาต้องรับผิดชอบว่าเขาจะต้องทำงานอะไร มากน้อยแค่ไหน ที่สำคัญคืองานที่มอบหมายให้บุคลากรแต่ละคนทำนั้นจะต้องไม่มากหรือน้อยเกินไป แต่ให้พอเหมาะพอควรที่เขาสามารถจะทำได้สำเร็จในแต่ละวัน เมื่อได้ใช้ความพยายามเต็มความสามารถแล้ว

2. การกำหนดมาตรฐานของงานให้ชัดเจน คืองานแต่ละอย่างจะต้องกำหนดให้แน่นอน ชัดเจนว่าจะต้องให้ได้มาตรฐานเพียงใด ไม่ว่าจะเป็นด้านปริมาณหรือคุณภาพก็ตาม และต้องให้บุคลากรทุกคนได้รับทราบมาตรฐานของงานในความรับผิดชอบของตนอย่างดี เพื่อทุกคนจะได้ทำงานได้ตามมาตรฐานที่กำหนด

3. การจ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรม คือเมื่อบุคลากรได้ทำงานให้กับองค์กรแล้ว ทางองค์กรก็ต้องจ่ายค่าตอบแทนให้แก่บุคลากรผู้นั้นอย่างเหมาะสม และเป็นธรรมมากที่สุด กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ จ่ายค่าตอบแทนตามเนื้องานที่ทำได้ ถ้าบุคลากรทำงานได้มากก็ต้องจ่ายค่าตอบแทนให้มาก หรือถ้าผลงานมีคุณภาพสูงก็ต้องจ่ายค่าตอบแทนให้สูงด้วย อย่างนี้เป็นต้น

4. การลงโทษกรณีทำงานล้มเหลว คือเมื่อบุคลากรคนใดทำงานไม่ได้ตามเกณฑ์ที่กล่าวไว้ในข้อ 1 และข้อ 2 เช่น ปริมาณของผลงานที่บุคลากรทำได้แต่ละวันไม่เป็นไปตามจำนวนที่ต้องการ หรือผลงานที่ออกมาไม่เพียงพอก็ต้องลงโทษตามความเหมาะสม โดยการลดค่าตอบแทนลงตามส่วน เป็นต้น

5. การให้มีฝ่ายชำนาญการสำหรับองค์กรขนาดใหญ่ คือถ้าเป็นองค์กรที่มีขนาดใหญ่ มีความสลับซับซ้อนมาก ๆ ก็จะต้องให้มีบุคลากรที่ทำหน้าที่วิเคราะห์ข้อมูล วางแผนการดำเนินงาน

ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาให้แก่ฝ่ายปฏิบัติด้วย สำหรับบุคลากรที่ทำงานด้านนี้จะต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและเข้าใจงานขององค์กรเป็นอย่างดี

การบริหารตามแนวของเทย์เลอร์ทั้งห้าประการนี้ เป็นการบริหารที่ใช้เงื่อนไขทางกายภาพและการควบคุมเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นให้บุคลากรทำงานมากขึ้นเพื่อเพิ่มผลผลิตหรือประสิทธิผลของงานให้สูงขึ้น

แนวคิดของ เฟโย (Fayol) ในเรื่องหลักเกี่ยวกับการบริหารทั่วไป 14 ประการ ซึ่งภาวิศาราศรีสุทธี และวิบูลย์ โทณะบุตร (2542 : 17) สรุปลักษณะที่สำคัญ ๆ ไว้ 7 ประการ ดังนี้

1. หลักการทำงานเฉพาะทาง (Specialization) คือ การแบ่งงานให้เกิด ความชำนาญเฉพาะทาง
2. หลักสายบังคับบัญชา เริ่มจากบังคับบัญชาสูงสุดสู่ระดับต่ำสุด
3. หลักเอกภาพของบังคับบัญชา (Unity of Command)
4. หลักขอบข่ายของการควบคุมดูแล (Span of Control) ผู้ดูแลหนึ่งคนต่อ 6 คนที่จะอยู่ใต้การดูแลจึงจะเหมาะสมและมีประสิทธิภาพที่สุด
5. การสื่อสารแนวตั้ง (Vertical Communication) การสื่อสารโดยตรงจากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง
6. หลักการแบ่งระดับการบังคับบัญชาให้น้อยที่สุด คือ ไม่ควรมีสายบังคับบัญชายืดยาว หลายระดับมากเกินไป
7. หลักการแบ่งความรับผิดชอบระหว่างสายบังคับบัญชาและสายเสนาธิการ (Line and Staff Division)

ภาวิศาราศรีสุทธี และวิบูลย์ โทณะบุตร (2542 : 10) ได้ศึกษาศึกษางานวิจัยของ กุลิก (Gulick) ได้วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร เพื่อค้นหาว่าผู้บริหารระดับสูงขององค์กรจะต้องทำอะไรบ้าง ในที่สุดเขาได้สรุปว่า ผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องทำและรับผิดชอบอยู่ 7 ประการคือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organization) การบริหารบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การเสนอรายงาน (Reporting) และการบริหารงบประมาณ (Budgeting) บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารทั้งเจ็ดประการนี้เรียกสั้น ๆ ว่า “พอสส์คอบ” (POSDCoRB) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การวางแผน คือการกำหนดสิ่งที่ทำในอนาคตไว้กว้าง ๆ ว่า จะทำอะไรบ้างทำอะไรก่อนหลัง รวมถึงการกำหนดวิธีการและงบประมาณที่จะทำให้งานนั้น ๆ บรรลุเป้าหมายขององค์กรไว้ล่วงหน้าด้วย

2. การจัดองค์การ คือการจัดระบบต่าง ๆ ในองค์การให้เหมาะสม เช่น จัดระบบโครงสร้างของงานในองค์การว่าจะแบ่งงานกันอย่างไร มีกี่ฝ่าย อะไรบ้าง หรือจัดระบบการใช้อำนาจในองค์การกันอย่างไร เหล่านี้เป็นต้น

3. การบริหารบุคคล คือการดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบุคลากร นับตั้งแต่การจัดการบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เหมาะสมกับงานเข้ามาทำงาน การพัฒนาบุคลากรในระบบเพื่อเพิ่มสมรรถภาพการทำงานให้สูงขึ้น การดูแลควบคุมนิเทศงาน การจ่ายค่าตอบแทน รวมไปถึงการพิจารณาให้บุคลากรออกจากระบบงานด้วย

4. การอำนวยการ คือการพิจารณาตัดสินใจเลือกวิธีการ แนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินงาน และสั่งการให้บุคลากรปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

5. การประสานงาน คือการดำเนินการเพื่อให้บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ได้ปฏิบัติงานอย่างประสาน สอดคล้อง ไม่ทำงานซ้ำซ้อนกันหรือขัดแย้งกัน ทั้งนี้เพื่อให้งานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและราบรื่น

6. การเสนอรายงาน คือการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ โดยให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานเสนอรายงานความก้าวหน้าและอุปสรรคในการทำงานเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ผู้บริหารจะได้ทราบ ตลอดจนหาแนวทางช่วยเหลือแก้ไขต่อไป

7. การบริหารงบประมาณ คือ การบริหารจัดการเกี่ยวกับงบประมาณ นับแต่การจัดการงบประมาณ จัดสรรงบประมาณ ตลอดจนควบคุมงบประมาณ เพื่อให้การใช้งบประมาณเป็นไปอย่างรัดกุม ประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด

นอกจากหน้าที่ของผู้บริหารทั้งเจ็ดประการดังกล่าวแล้ว กูลิคได้เน้นในเรื่องการจัดโครงสร้างขององค์การที่เหมาะสมอีกด้วย โดยชี้ให้เห็นว่าองค์การที่มีผลผลิตหรือประสิทธิผลของงานสูงนั้นจะมีการแบ่งงานและบุคลากรออกเป็นฝ่าย ๆ (Division of Labor) อย่างชัดเจน และการกำหนดช่วงการควบคุมบุคลากร (Span of Control) ที่เหมาะสมด้วย จากแนวคิดของการแบ่งงานในองค์การออกเป็นฝ่าย ๆ และแต่ละฝ่ายดูแลบังคับบัญชาไม่เกินสิบคนนี่เอง เป็นที่มาของโครงสร้างการบริหารแบบปิรามิด หรือแบบเจดีย์ในระบบราชการปัจจุบัน

สรุปได้ว่า หลักการบริหารจัดการ มีหลายทฤษฎี ซึ่งพอสรุปเป็นหลักที่สำคัญ ๆ ได้

4 ประการคือ การวางแผน การจัดองค์การและบริหารบุคคล การอำนวยการ และการบริหารงบประมาณ

ปัญหาการบริหารจัดการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 8 - 11) กล่าวไว้ว่าปัญหาในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสถานศึกษาขนาดเล็ก ในเด็กที่มีอายุ 0-5 ปี สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ไม่สามารถบริการได้ครอบคลุมทั่วถึง ทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ ขาดการประสานงานตลอดจนทิศทางในการจัดการศึกษา
2. ขาดการบูรณาการที่มีประสิทธิภาพการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นองค์รวม ต้องมีบูรณาการของงานต่างๆ ได้แก่ สภาพการศึกษาการปกป้องคุ้มครองความมั่นคงทางสังคม สวัสดิการ มีบุคลากรที่ต้องประสานงานด้านความรู้และทักษะระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับสากล
3. ขาดคุณภาพ ผลการสำรวจการจัดบริการพัฒนาเด็กวัย 3-5 ปี พบว่า ด้อยคุณภาพ ทั้งในด้านการบริหารและการจัดการ ขาดคุณภาพในวิธีการเลี้ยงดู เช่น เข้าใจผิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ ที่ยึดเด็กเป็นสำคัญ การเรียนรู้ให้เด็กท่องจำอย่างเดียว ไม่ส่งเสริมให้เด็กใช้ความคิดตั้งแต่เล็ก ๆ ให้เด็กร้องอยู่กับที่ทั้งวัน การจัดหลักสูตรที่ตายตัว การเร่งการสอนอ่าน เขียน คณิตเลข บังคับให้เด็กทำการบ้านทุกวัน ขาดทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคม การแก้ปัญหา การช่วยเหลือตนเอง และวินัยสังคม เป็นต้น
4. ขาดการให้ความรู้แก่พ่อแม่ ผู้ปกครองในการเป็นพ่อแม่ที่ดีและวิธีรักลูก ในทางที่ถูกต้องที่ควร
5. ขาดบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก ขาดกระบวนการผลิตบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างต่อเนื่อง เช่น ขาดกุมารแพทย์ จิตแพทย์เด็ก นักจิตวิทยาเด็ก ครูด้านการศึกษาปฐมวัย
6. ขาดการฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกระบวนการในการผลิตครู และเตรียมบุคลากรที่จะมาทำงานเกี่ยวกับเด็กปฐมวัย จะต้องเน้นการเสริมสร้างให้บุคลากรมีคุณสมบัติที่เหมาะสม มีความรู้ ความเข้าใจ โดยเฉพาะด้านจิตวิทยาเด็ก ปัจจุบันยังขาดการอบรมทั้งก่อนประจำการและระหว่างประจำการอย่างเป็นระบบ
7. ขาดความเข้าใจเรื่องปรัชญาทางการพัฒนาการเด็กปฐมวัย และขาดความรู้ความเข้าใจ เรื่องสิทธิเด็กและสิทธิมนุษยชนจึงทำให้ไม่เข้าใจสาเหตุที่ต้องจัดสิ่งแวดล้อม และประสบการณ์ ที่ดีที่สุดสำหรับเด็กปฐมวัย
8. ขาดวิธีบริหารจัดการที่มีคุณภาพประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ ไม่ได้รับความรู้เฉพาะทางที่จะช่วยบริการแก่เด็กปฐมวัยเป็นไปอย่างคุณภาพรวมทั้งจัดหา และการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมแก่เด็กตามวัย
9. ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชน

10. ขาดการทอนแผนไปสู่การปฏิบัติ ประเทศไทยมีนโยบายและแผนพัฒนาเด็กมาเป็นเวลากว่า 20 ปี แต่ไม่มีการกำหนดผู้รับผิดชอบโดยตรงในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และไม่มี การติดตามและประเมินผลให้มีการดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายและแผนต่าง ๆ

11. ขาดการวิจัยความรู้เชิงสังเคราะห์ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ และการพัฒนา เด็กปฐมวัย

ปัญหาทางบริหาร โดยเฉพาะปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียน ส่วนใหญ่มักจะเป็นปัญหา ที่มีความซับซ้อน ไม่อาจแก้ไขได้ง่าย ๆ เหมือนกับปัญหาในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เนื่องจากปัญหา ของโรงเรียนส่วนใหญ่มีสาเหตุจากหลายประการและเกี่ยวข้องกับหลาย ๆ ฝ่าย ดังนั้นในการแก้ ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน ผู้บริหารจะต้องมองปัญหาทั้งระบบ ไม่ใช่เฉพาะส่วนใด ส่วนหนึ่ง การทราบปัญหาการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยจะทำให้สามารถแก้ปัญหา การบริหารจัดการนั้น ได้สำเร็จ

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2549 : 16) ได้ให้ความหมายของปัญหาว่า หมายถึง ช่องว่าง ระหว่างประสบการณ์ที่เป็นจริง ซึ่งเป็นอยู่ขณะนี้กับสภาพการณ์ที่คาดหวังให้เป็นไป

แบทแมน และสเนล (Bateman and Snell, 2006 ; อ้างถึงใน สาคร สุขศรีวงศ์, 2554 : 214) กล่าวถึง ปัญหาการบริหารจัดการองค์กรที่ผู้บริหารต้องตัดสินใจว่า การบริหารจัดการองค์กร ตามกิจกรรมหลักทางการจัดการ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การชี้นำ และการควบคุม นั้น ผู้บริหารจะต้องเผชิญลักษณะร่วมประการหนึ่งคือ ปัญหาทางการบริหารจัดการ ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้อย่างยิ่งที่จะต้องใช้ความรู้ความสามารถตลอดจนทักษะทั้งมวลของตนเอง ในการตัดสินใจแก้ปัญหานั้น ปัญหาบางประการอาจเป็นสิ่งเร่งด่วนที่ผู้บริหารจำเป็นต้องตัดสินใจ ให้ทันท่วงที ขณะที่ปัญหาบางประการอาจไม่เร่งด่วนและสามารถชะลอการตัดสินใจ ออกไปก่อนได้ ปัญหาบางประการหากได้รับการตัดสินใจอย่างถูกต้องจะนำมาซึ่งความสำเร็จ ขององค์กรต่อไปในระยะยาว

ปัญหาที่ผู้บริหารจำเป็นต้องตัดสินใจอาจนำมาซึ่งความเครียด ความวิตกกังวล หรือแม้กระทั่งความขัดแย้งในองค์กร เพราะการตัดสินใจทางการบริหารมักมีความเสี่ยง ความไม่แน่นอน ความไม่ชัดเจน หรือมีข้อมูลที่ใช้ในการตัดสินใจไม่เพียงพอ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการตัดสินใจจะมีอุปสรรคหรือข้อจำกัด ผู้บริหารก็จำเป็นต้องตัดสินใจเพื่อหาทางแก้ไข หรือคลี่คลายปัญหาทางการบริหารจัดการ

เจนิส และมานน์ (Janis and Mann, 1977 : unpagged ; อ้างถึงใน สารวจน์ โอปัทักษ์ชีวิน. 2555 : 220) กล่าวว่า ปัญหา (Problem) ดำรงอยู่เมื่อเกิดช่องว่างระหว่างผลการดำเนินงานที่เป็นอยู่ และผลการดำเนินงานที่ต้องการหรือที่ปรารถนา ทำให้บ่อยครั้ง ที่คำว่า การแก้ปัญหา (Problem Solving) และการตัดสินใจถูกใช้แทนที่กันได้ (Interchangeably) โอกาส (Opportunity) ดำรงอยู่เมื่อท่านสามารถบรรลุภาวะที่ต้องการหรือปรารถนาได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การทำการตัดสินใจในการตอบสนองต่อโอกาสเกิดขึ้น เมื่อผู้จัดการมุ่งแสวงหาวิธีการในการปรับปรุงผลประกอบการขององค์กร เพื่อประโยชน์ต่อลูกค้า พนักงาน และกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ การตัดสินใจที่ดี (Good Decisions) มีผลลัพธ์หรือผลสัมฤทธิ์ในการคัดเลือก เป้าหมายและวิธีการบรรลุเป้าหมายที่เหมาะสม ส่วนการทำการตัดสินใจในการตอบสนองต่ออุปสรรคเกิดขึ้นเมื่อเหตุการณ์ทั้งภายในและภายนอกองค์กรมีผลกระทบต่อผลประกอบการขององค์กร และผู้จัดการมุ่งแสวงหาวิธีการที่จะเพิ่มผลประกอบการ

การตัดสินใจที่ดีเป็นส่วนสำคัญของการบริหารจัดการที่ดี เพราะว่า การตัดสินใจเป็นการกำหนดว่า องค์กรหรือบริษัทจะแก้ปัญหาได้อย่างไร จะจัดสรรทรัพยากรอย่างไร และจะบรรลุเป้าหมายอย่างไร

ขณะที่ไม่มีสิ่งใดสามารถรับประกันการตัดสินใจที่ “ดีที่สุด” อย่างน้อยผู้จัดการควรมั่นใจว่า เขาได้ปฏิบัติตาม ระเบียบวิธีปฏิบัติ (Procedures) ที่จะก่อให้เกิดผลลัพธ์ การตัดสินใจที่ดีที่สุดที่เป็นไปได้ (The Best Possible Decision) ภายใต้สถานการณ์หนึ่ง ๆ นี้หมายความว่า ผู้ทำการตัดสินใจมีความระมัดระวังรอบคอบอย่างเหมาะสมในการตัดสินใจ (Appropriable Vigilant) หรือความระมัดระวังรอบคอบเกิดขึ้น เมื่อผู้ทำการตัดสินใจปฏิบัติตามขั้นตอนการตัดสินใจทุกขั้นตอนอย่างรอบคอบ และอย่างมีจิตสำนึก (Conscientiously) รวมถึงการเตรียมการสำหรับการปฏิบัติและการประเมินการตัดสินใจ

ดังนั้น ปัญหาทางบริหาร ก็คือ ความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่ในขณะนั้น กับสภาพที่ต้องการให้เป็น หรืออาจจะกล่าวได้ว่า การวางแผนและการจัดการไม่เป็นไปในทิศทางที่ต้องการให้เป็น หรือไม่บรรลุเป้าหมาย จึงเป็นปัญหาของการบริหารจัดการ ซึ่งการจัดการกับปัญหาการบริหารจัดการจะต้องอาศัยการตัดสินใจที่ดี โดยอาศัยความระมัดระวังรอบคอบอย่างเหมาะสมในการตัดสินใจ เพราะการตัดสินใจทางการบริหารมักมีความเสี่ยง ความไม่แน่นอน ความไม่ชัดเจน หรือมีข้อมูลที่ใช้ในการตัดสินใจไม่เพียงพออยู่เสมอ

การศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเป็นการศึกษาข้อขัดข้องที่เกิดจากการจัดการศึกษาปฐมวัย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอากรณีที่เกี่ยวข้องด้วยการศึกษาปฐมวัยประกอบด้วย หัวข้อความหมายของการศึกษาระดับปฐมวัย จุดมุ่งหมายและหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 แต่ละหัวข้อมียละเอียดดังนี้

ความหมายของการศึกษาปฐมวัย

พัชรี เจตน์เจริญรักษ์ (2545 : 8 - 9) กล่าวว่าไว้ว่าการศึกษาคือปฐมวัย หมายถึง การให้การศึกษาเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่สังคมโดยให้รู้จักบุคคลอื่น ๆ มากขึ้น นอกเหนือจากคนในครอบครัวตนเอง เป็นการสร้างความพร้อมที่จะช่วยเหลือตนเองหรือรับรู้กฎข้อบังคับต่าง ๆ ของโรงเรียน รู้จักเล่นกับเพื่อน และพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้แก่เด็ก

กรมวิชาการ (2546 ข : 13) ได้ให้ความหมายการศึกษาปฐมวัยว่า เป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปีบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพภายใต้บริบทสังคม วัฒนธรรม สถานที่ เด็กพักอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทรและความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 39) ได้ระบุถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ให้ความหมายการศึกษาปฐมวัยไว้ว่า เป็นการศึกษาที่เริ่มตั้งแต่แรกเกิด 0-5 ปี เป็นการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมจัดได้ 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : 3) ได้ให้ความหมายของการศึกษาปฐมวัยไว้ว่า เป็นการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยที่มุ่งสนับสนุนเด็กทุกประเภท และเน้นการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์ประสานงานให้บริการทางวิชาการเป็นแหล่งศึกษา วิจัย ทดลอง และพัฒนาการศึกษาปฐมวัย ให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม

สรุปได้ว่า การศึกษาปฐมวัยเป็นการบริหารจัดการศึกษาที่จัดให้แก่เด็กตั้งแต่วัยแรกเกิดจนถึง 6 ปีเป็นการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อม โดยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนให้มีความพร้อมทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาให้เป็นคนดีมีคุณธรรม มีระเบียบวินัย มีค่านิยมที่ดีงาม มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม สามารถทำกิจกรรมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ในอนาคต

จุดมุ่งหมายของการศึกษาปฐมวัย

จุดมุ่งหมายในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย ไม่ได้เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ระบบในชั้นประถมศึกษาเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียนรู้ เริ่มต้นจากการเรียนที่มีความสุขและมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ เป็นการบริหารจัดการศึกษาที่มีรูปแบบ และจุดมุ่งหมายที่จัดแตกต่างกันออกไปตามสภาพความต้องการของแต่ละแห่ง

คณะทำงานจัดทำแนวค่านโยบายการบริหารจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย (2547 : 16) กำหนด จุดมุ่งหมายของการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย ไว้ว่า จุดมุ่งหมายของการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพื่อให้เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการพัฒนารอบด้านอย่างเหมาะสมตามวัย ได้แก่

1. ด้านร่างกาย มุ่งส่งเสริมให้เด็กเป็นผู้มีสุขภาพดี มีสุขนิสัยดี รู้จักรักษาความสะอาด และมีอัตราการเจริญเติบโตเหมาะสมกับวัย
2. ด้านอารมณ์ จิตใจ มุ่งให้เด็กเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีอัธมโนทัศนคติต่อตนเอง มีอารมณ์ร่าเริง แจ่มใส มีความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ
3. ด้านสังคม มุ่งให้เด็กรู้จักปรับตัว มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าแสดงออก และรู้จักวางตัวอย่างเหมาะสม
4. ด้านสติปัญญา มุ่งให้เด็กรู้จักปรับตัว รู้จักแสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความสามารถในการคิด มีอัธวินิจฉัยที่ดี

แต่ถึงกระนั้นก็ตามก็มีนักวิชาการทั้งหลายได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาปฐมวัยไว้ดังนี้

การดูแลและการศึกษา เป็นภารกิจสำคัญของโรงเรียนเนื่องจากเด็กปฐมวัย เป็นวัยที่ยังต้องการความช่วยเหลือ โดยเฉพาะเมื่อเด็กยังมีวุฒิภาวะไม่ถึงช่วยตัวเองไม่ได้ เช่น การดูแลความปลอดภัย โภชนาการ และสุขภาพ ควบคู่ไปกับการให้การศึกษาเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการ และสร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็กในการที่จะให้เด็กมีพัฒนาการเต็มศักยภาพเพื่อให้เด็กมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังนี้

1. มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์เจริญเติบโตตามวัยมีพฤติกรรมอนามัยที่เหมาะสม
2. มีสุขภาพจิตดียิ้มแย้มแจ่มใสมีความสุขและมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
3. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
4. เล่นและทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
5. มีความสามารถในการใช้ภาษาได้เหมาะสมตามวัย
6. มีความสนใจต่อการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว

เด็กอายุ 3 - 5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี
2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรงใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
3. มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
5. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว รักการออกกำลังกาย
6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
10. มีความสามารถในการคิดในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

จุดมุ่งหมายของการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยดังกล่าว สอดคล้องกับแนวความคิดของซีเฟลด์ท์ และบาร์เบอร์ (Seefeldt and Barbour, 1994 : 175 -176) ที่กล่าวถึง เป้าหมายการบริหารจัดการศึกษาสำหรับเด็ก ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้เด็กสามารถเติบโตทางสติปัญญา และการเรียนรู้ด้วยความสนุกสนานในด้านต่าง ๆ คือ พัฒนาและเสริมสร้างกิริยาท่าทางที่ดีในทางการเรียน สร้าง ค้นพบ และแก้ไข ปัญหา หมั่นฝึกฝน ทักษะการรับรู้จากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งการค้นคว้า สำรวจ สังเกต ฟัง สัมผัส ทดลองและการเสาะแสวงหา ฝึกให้เด็กแสดงออกด้วยการพูดสื่อสารระหว่างกัน เพิ่มทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน และท่องคำศัพท์ เพิ่มทักษะการออกเสียงและการอ่านออกเสียง พัฒนาการตรวจสอบแยกแยะให้เห็นความแตกต่าง พัฒนาความคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับโลกปัจจุบันผ่านทางการศึกษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศิลปะการใช้ภาษา และแขนงวิชาอื่น ๆ

2. เพื่อช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ดี โดยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ ยอมรับและเข้าใจในการดำเนินชีวิตของแต่ละคน สอนให้เด็กรู้จักและ

เข้าใจสิทธิมนุษยชนในสังคมประชาธิปไตย มีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ยอมรับและรับผิดชอบทั้งมีส่วนร่วมตามระบอบประชาธิปไตย

3. เพื่อให้เด็กทุกคนมีความสามารถและแสดงออกอย่างเป็นธรรมชาติ มีพัฒนาการในทุกด้าน โดยพัฒนาการควบคุมกล้ามเนื้อและส่วนประกอบที่เกี่ยวข้องเนื่อง สร้างนิสัยการรักษาสุขภาพที่ดี พัฒนากิริยาท่าทางที่ดีต่อร่างกายและหน้าที่ของส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านให้เด็กมีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการให้แก่เด็กปฐมวัยไปพร้อม ๆ กันด้วย ส่งเสริมสุขภาพจิต ฝึกให้เด็กมีนิสัยซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย ช่วยเหลือตนเอง ใช้ภาษาที่เหมาะสมกับวัย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีความคิดสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ข : 10 - 24) ได้ระบุถึงหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยว่า มีสาระสำคัญ คือ หลักการเป็นสำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาหลักการของหลักสูตรให้เข้าใจ เพราะในการจัดประสบการณ์ให้เด็กอายุ 3 - 5 ปี จะต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษา โดยต้องคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของเด็กทุกคน ทั้งเด็กปกติ เด็กที่มีความสามารถพิเศษ และเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญารวมทั้งการสื่อสารและการเรียนรู้หรือเด็กที่มีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพหรือบุคคล ซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส เพื่อให้เด็กพัฒนาทุกด้านทั้ง ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาอย่างสมดุล โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลายบูรณาการผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรงผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคคลที่มีความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของการพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข เป็นคนดีและคนเก่งของสังคมและสอดคล้องกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา สภาพเศรษฐกิจ สังคม โดยความร่วมมือจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

กรมวิชาการ (2546 ก : 3 - 43) ได้กล่าวถึงหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 สำหรับเด็กอายุ 3 - 5 ปี เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาปฐมวัยหลักการ จุดหมาย หรือมาตรฐาน

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ระยะเวลา สาระการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ การประเมินพัฒนาการ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี (5 ปี หมายถึง อายุ 5 ปี 11 เดือน 29 วัน) บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพภายใต้บริบทสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเอง และสังคม

2. หลักการ

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการตลอดจนการเรียนรู้ อย่างเหมาะสมด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลและเต็มตามศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ คือ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภทยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข และประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

3. จุดหมาย

มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความแตกต่างระหว่างบุคคล ได้กำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

3.1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี

3.2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กมีความแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน

3.3 มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข

3.4 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม

3.5 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย

3.6 ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย

3.7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย

3.8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3.9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

3.10 มีความสามารถในการคิดและแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย

3.11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

3.12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

4. คุณลักษณะตามวัย

เป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้น ๆ ครูผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็ก เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งคุณลักษณะตามวัยจะแบ่งตามพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กอายุ 3 - 5 ปี มีพัฒนาการด้านต่าง ๆ แต่ละช่วงอายุ ดังนี้

4.1 เด็กอายุ 3 ปี ด้านร่างกาย ได้แก่ กระโดดขึ้นลงอยู่กับที่ได้ รับลูกบอล ด้วยมือและลำตัว เดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้ เขียนรูปร่างกลมตามแบบ และใช้กรรไกรมือเดียวได้ ด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่ แสดงอารมณ์ตามความรู้สึก ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจและได้คำชม ด้านสังคม ได้แก่ รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง ชอบเล่นแบบคู่ขนาน (เล่นของชนิดเดียวกันแต่ต่างคนต่างเล่น) เล่นสมมติได้ และรู้จักรอคอย ด้านสติปัญญา ได้แก่ ตำรวจสิ่งต่าง ๆ ที่เหมือนกันและแตกต่างกันได้ บอกชื่อของตนเองได้ ขอความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา สนทนาโต้ตอบ และเล่าเรื่องด้วยประโยคสั้น ๆ ได้ สนใจนิทาน เรื่องราวต่าง ๆ ร้องเพลง ท่องคำกลอน คำคล้องจองง่าย ๆ และแสดงท่าทางเลียนแบบได้ รู้จักใช้คำถาม “อะไร” สร้างผลงานด้วยความคิดของตนเองอย่างง่าย ๆ และอยากรู้อยากเห็นทุกอย่างรอบตัว

4.2 เด็กอายุ 4 ปี ด้านร่างกาย ได้แก่ กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้ รับลูกบอลได้ด้วยมือทั้งสอง เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้ เขียนรูปสี่เหลี่ยมตามแบบและตัดกระดาษเป็นเส้นตรงได้ และกระโดดกระเด้ง ไม่ชอบอยู่เฉย ด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่ แสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับบางสถานการณ์ เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น ชอบ ทำทนายผู้ใหญ่ต้องการให้มีคนฟัง คนสนใจ ด้านสังคม ได้แก่ แต่งตัวได้ด้วยตนเอง ไปห้องส้วมได้เอง เล่นร่วมกับคนอื่นได้ รอคอยตามลำดับก่อน - หลัง แบ่งของให้คนอื่น และเก็บของเล่นเข้าที่ได้ ด้านสติปัญญา ได้แก่ จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้ บอกชื่อและนามสกุลของตนเองได้

พยายามแก้ปัญหาด้วยตนเอง สนทนาโต้ตอบ เล่าเรื่องเป็นประโยคอย่างต่อเนื่อง สร้างผลงานด้วยความคิดของตนเองโดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น และรู้จักใช้คำถาม “ทำไม”

4.3 เด็กอายุ 5 ปี ด้านร่างกาย ได้แก่ กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง ได้รับลูกบอลที่กระดอนขึ้นจากพื้นได้ด้วยมือทั้งสอง เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้ อย่างคล่องแคล่ว เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบ และตัดกระดาษตามแนวเส้นโค้งที่กำหนดได้ ใช้ก้ำมเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตัดกระดาษ ผูกเชือกกรองเท้า ฯลฯ และยึดตัวคล่องแคล่ว ด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่ แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม ขึ้นชมความสามารถและผลงานของตนเอง และผู้อื่น ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง ด้านสังคม ได้แก่ ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง เล่นหรือทำงาน โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกับผู้อื่นได้ พบผู้ใหญ่รู้จักไหว้ ทำความเคารพ รู้จักขอบคุณ เมื่อรับของจากผู้ใหญ่ และรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย ด้านสติปัญญา ได้แก่ บอกความแตกต่างของสี เสียง รส รูปร่าง จำแนกและจัดหมวดหมู่สิ่งของได้ บอกชื่อ นามสกุล และอายุของตนเองได้ พยายามหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง สนทนาโต้ตอบ เล่าเป็นเรื่องราวได้ สร้างผลงานตามความคิดของตนเองโดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้นและแปลกใหม่ รู้จักใช้คำถาม “ทำไม” “อย่างไร” เริ่มเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม และนับเลขปากเปล่าได้ถึง 20

5. โครงสร้างของหลักสูตร

5.1 สารະการเรียนรู

สารະการเรียนรูใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้สารະการเรียนรูประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กอายุ 3 - 5 ปี จะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่ที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก ที่เด็กมีโอกาสใกล้ชิดหรือมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันและเป็นสิ่งที่เด็กสนใจ จะไม่นั้นเนื้อหาการท่องจำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะหรือกระบวนการจำเป็นต้องบูรณาการทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษา คณิตศาสตร์และ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น ขณะเดียวกันควรปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รักการเรียนรู รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น ผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษา อาจนำสารະการเรียนรู มาจัดในลักษณะหน่วย การสอนแบบบูรณาการหรือเลือกใช้วิธีการที่สอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย กรมวิชาการ (2546 ก : 3 - 43) ได้กำหนดสารະการเรียนรูเป็น 2 ส่วน ดังนี้

5.1.1 ประสบการณ์สำคัญ

ประสบการณ์สำคัญเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญาช่วยให้เด็กเกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้ โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมกันด้วยประสบการณ์สำคัญมีดังนี้

1) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย คือ การทรงตัว และการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่ ได้แก่ การเคลื่อนไหวอยู่กับที่และการเคลื่อนไหวเคลื่อนที่ การเคลื่อนไหวพร้อมวัสดุอุปกรณ์ การเล่นเครื่องเล่นสนาม การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก ได้แก่ การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส การเขียนภาพและการเล่นกับสี การปั้นและประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ด้วยดินเหนียว ดินน้ำมัน แท่งไม้ เศษวัสดุ ฯลฯ การต่อของ บรรจุ เท และแยกชิ้นส่วน การรักษาสุขภาพ ได้แก่ การปฏิบัติตนตามสุขอนามัย การรักษาความปลอดภัย ได้แก่ การรักษาความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่นในกิจวัตรประจำวัน

2) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ คือดนตรี ได้แก่ การแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบเสียงดนตรี การเล่นเครื่องดนตรีง่าย ๆ เช่น เครื่องดนตรีประเภทเคาะ ประเภทตี ฯลฯ การร้องเพลงสุนทรีภาพ ได้แก่ การชื่นชมและสร้างสรรค์สิ่งสวยงาม การแสดงออกอย่างสนุกสนานกับเรื่องตลก ขำขัน และเรื่องราวเหตุการณ์ที่สนุกสนานต่าง ๆ การเล่น ได้แก่ การเล่นอิสระ การเล่นรายบุคคล การเล่นเป็นกลุ่ม การเล่นในห้องเรียนและนอกห้องเรียน คุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ การปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่นับถือ

3) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม คือ การเรียนรู้ทางสังคม ได้แก่ การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเอง การเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น การวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ การมีโอกาสได้รับรู้ความรู้สึก ความสนใจ และความต้องการของตนเองและผู้อื่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น การแก้ปัญหาในการเล่น การปฏิบัติตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อาศัยอยู่และความเป็นไทย

4) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา คือ การคิด ได้แก่ การรู้จักสิ่งต่าง ๆ ด้วยการมอง ฟัง สัมผัส ชิมรส และดมกลิ่น การเลียนแบบการกระทำและเสียงต่าง ๆ การเชื่อมโยงภาพ ภาพถ่าย และรูปแบบต่าง ๆ กับสิ่งของหรือสถานที่จริง การรับรู้และแสดงความรู้สึกผ่านสื่อ วัสดุ ของเล่น และผลงาน การแสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ การใช้ภาษา ได้แก่ การแสดงความรู้สึกด้วยคำพูด การพูดกับผู้อื่นเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเอง หรือเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง การอธิบายเกี่ยวกับสิ่งของ เหตุการณ์ และความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ การฟังเรื่องราวนิทาน คำคล้องจอง คำกลอน การเขียนในหลายรูปแบบผ่านประสบการณ์

ที่สื่อความหมายต่อเด็ก เขียนภาพ เขียนขีดเขียนเขียนคล้ายตัวอักษร เขียนเหมือนสัญลักษณ์ เขียนชื่อตนเอง การอ่านในหลายรูปแบบ ผ่านประสบการณ์ที่สื่อความหมายต่อเด็กอ่านภาพหรือสัญลักษณ์จากหนังสือนิทาน/เรื่องราวที่สนใจการสังเกต การจำแนก และการเปรียบเทียบ ได้แก่ การสำรวจและอธิบายความเหมือน ความต่างของสิ่งต่าง ๆ การจับคู่ การจำแนก และการจัดกลุ่มการเปรียบเทียบ เช่น ยาวหรือสั้น ขรุขระหรือเรียบ ฯลฯ การเรียงลำดับสิ่งต่าง ๆ การคาดคะเนสิ่งต่าง ๆ การตั้งสมมุติฐาน การทดลองสิ่งต่าง ๆ การสืบค้นข้อมูล การใช้หรืออธิบายสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ด้านจำนวน ได้แก่ การเปรียบเทียบจำนวน มากกว่า น้อยกว่า เท่ากัน การนับสิ่งต่าง ๆ การจับคู่หนึ่งต่อหนึ่ง การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนหรือปริมาณ ด้านมิติสัมพันธ์ (พื้นที่และระยะ) ได้แก่ การต่อเข้าด้วยกัน การแยกออก การบรรจุและการเทออก การสังเกตสิ่งต่าง ๆ และสถานที่จากมุมมองที่ต่าง ๆ กัน การอธิบายในเรื่องตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน การอธิบายในเรื่องทิศทางการเคลื่อนที่ของคนและสิ่งต่าง ๆ การสื่อความหมายของมิติสัมพันธ์ด้วยภาพวาด ภาพถ่าย และรูปภาพ ด้านเวลา ได้แก่ การเริ่มต้นและการหยุดการกระทำโดยสัญญาณ การเปรียบเทียบเวลา เช่น ตอนเช้า ตอนเย็น เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้ ฯลฯ การเรียงลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ การสังเกตความเปลี่ยนแปลงของฤดู

5.1.2 สารที่ควรเรียนรู้

สารที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรม ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ และความสนใจของเด็ก โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญที่ระบุไว้ข้างต้น ทั้งนี้อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้ โดยคำนึงถึงประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก สารที่เด็กอายุ 3 - 5 ปี ควรเรียนรู้มีดังนี้

- 1) เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่าง หน้าตา รู้จักอวัยวะต่าง ๆ วิธีระมัดระวังร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย เรียนรู้ที่จะเล่นและทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองคนเดียว หรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี
- 2) เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรมีโอกาสรู้จักและรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องกับมีโอกาสใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน
- 3) ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรจะได้เรียนรู้สิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน ฯลฯ
- 4) สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรรู้จักสี ขนาด รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ผิวสัมผัสของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว สิ่งของเครื่องใช้ ยานพาหนะ และการสื่อสารต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน

5.2 การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3 - 5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาโดยกรมวิชาการ (2546 ก : 3 - 43) กำหนดให้มีหลักการ และแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

5.2.1 หลักการจัดประสบการณ์ ได้แก่ จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่าง ระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์ ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

5.2.2 แนวทางการจัดประสบการณ์ ได้แก่ จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือเหมาะกับอายุ วุฒิภาวะและระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้ จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิด โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่น มีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวันตลอดจนสอดคล้องคุณธรรม จริยธรรม ให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและ แผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้ ให้ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผน การสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ จัดทำสารนิเทศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็ก และการวิจัยในชั้นเรียน

5.2.3 การจัดกิจกรรมประจำวัน ได้แก่ กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3 - 5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบเป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใดและอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

1) หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน ได้แก่ กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุมการเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40 - 60 นาที กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้องกิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง จัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกาย ควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

2) ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวัน ต้องให้ครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้ ด้านการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้วัยวะต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรม โดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี ด้านการพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับชิ้นส่วน ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ ด้านการพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ชื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย และศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาส ตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย ด้านการพัฒนาลังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสม และอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ ฯลฯ ด้านการพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด ตั้งเกต จำแนก

เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนา อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทดลอง ศึกษาสถานประกอบการที่ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัย อย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล ด้านการพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสาร ถ่ายทอด ความรู้สึกความคิด ความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรม ทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรม ทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ ด้านการส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของ สิ่งต่างๆรอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตาม จินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่างๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่น แท่งไม้ รูปทรงต่าง ๆ ฯลฯ

สรุปได้ว่า หลักสูตรการจัดการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3 - 5 ปี) เป็นแนวการจัดการศึกษาที่พัฒนาเด็กอายุ 3 - 5 ปี ที่มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย และเป็นไปตามมาตรฐานคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ โดยมีโครงสร้างของหลักสูตรในส่วนของสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ประสบการณ์สำคัญ และสาระที่ควรเรียนรู้ และในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอายุ 3 - 5 ปี สาระที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรม ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ และความสนใจของเด็ก โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่าน ประสบการณ์สำคัญ สำหรับ ประสบการณ์สำคัญจะช่วยให้เด็กเกิดทักษะ สร้างองค์ความรู้ โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับ วัตถุสิ่งของ บุคคลต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมกัน

การบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย

การบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมาย ของสถานศึกษาปฐมวัย โดยอาศัยปัจจัยทางการบริหาร ซึ่งจะพูดถึงประกอบด้วยหัวข้อ ความหมาย ของการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย ความสำคัญของการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย หลักการ บริหารจัดการศึกษาปฐมวัย โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย และปัญหาการบริหาร จัดการศึกษาปฐมวัย แต่ละหัวข้อมียรายละเอียดดังนี้

ความหมายของการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย

การบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยนั้นได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้
 เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 56) การบริหารการศึกษาปฐมวัย หมายถึง กระบวนการ
 ดำเนินงานที่บุคคลต่าง ๆ ในสถานศึกษานั้นร่วมกันทำงานโดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกัน
 ที่จะช่วยดำเนินงานด้านวิชาการ การเงิน พัสดุและครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ กิจการเด็กตลอดจน
 ความสัมพันธ์กับชุมชนให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดให้ และบังเกิดผลดีนั่นเอง
 จะพบได้ว่าการบริหารการศึกษาเป็นการบริหารที่มีลักษณะและวิธีการเฉพาะแตกต่างจากกิจการ
 บริหารงานอื่น ๆ เพราะการศึกษาเป็นกิจการของสังคม บางส่วนก็นำหลักการบริหารทั่วไป
 ซึ่งใช้ในกิจการอื่นมาใช้ในการบริหารการศึกษาได้ แต่บางอย่างก็นำมาใช้ไม่ได้เพราะการศึกษา
 เกี่ยวข้องกับคนและอนาคตของสังคม ต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในสังคมมาช่วยในการบริหารงาน
 เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2543 : 16) การบริหารการศึกษา หมายถึงการทำงานร่วมกัน
 ของกลุ่มคนในการบริการทางการศึกษาแก่นักเรียน โดยการทำให้เกิดความร่วมมือกัน ทั้งครู ผู้ปกครอง
 นักเรียน ประชาชนทั่วไป

วิโรจน์ สารรัตนะ (2545 : 3 - 5) ได้กล่าวว่า การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการ
 ดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์กร โดยอาศัยหน้าที่หลักทางการบริหารอย่างน้อย
 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม ซึ่งกระบวนการดังกล่าว
 มีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จันทรานี สงวนนาม (2545 : 11) ให้ความหมาย การบริหารการศึกษาว่าเป็นการทำงาน
 ร่วมกับบุคคลและกลุ่มบุคคลซึ่งพร้อมด้วยปัจจัยทางการบริหาร ได้แก่ เครื่องมือต่าง ๆ
 งบประมาณ และเทคโนโลยีที่จะนำองค์การไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

วิจิตร ศรีสอ้าน และคณะ (ออนไลน์. 2548) ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาว่า
 เป็นกิจกรรมของกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันทำกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
 ร่วมกันโดยใช้กระบวนการ และทรัพยากรที่เหมาะสม

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษาปฐมวัย คือ กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมาย
 ของสถานศึกษาปฐมวัย โดยอาศัยปัจจัยทางการบริหาร ได้แก่ เครื่องมือต่าง ๆ งบประมาณ
 และเทคโนโลยีที่เหมาะสม ซึ่งมีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมี
 ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ความสำคัญของการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญต่ออนาคตของคนในชาติตั้งแต่วัยเด็กเป็นต้นมา การบริหารการศึกษาปฐมวัยจึงมีความสำคัญในการดำเนินการให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 8) กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผน วิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างเป็นระบบเหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพื่อให้งานนั้น ๆ บรรลุจุดหมายที่วางไว้

รุ่ง แก้วแดง (2543 : 5) กล่าวว่า ความสำคัญของการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย ในการปรับปรุงคุณภาพผู้เรียนให้ดีขึ้น คือ ต้องปฏิรูปสถานศึกษาหรือการจัดการศึกษา เพราะการบริหารงานในระดับสถานศึกษาจะทำให้การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของคนทั้งประเทศประสบความสำเร็จ

กมล ภู่งประเสริฐ (2545 : 5) กล่าวว่า ความสำคัญของการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย ในสถานศึกษาทุกระดับมีความสำคัญในการดำเนินงานพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่คาดหวังตามระดับและประเภทของการศึกษานั้น ซึ่งได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ทักษะ ความสามารถ สุขภาพกายสุขภาพจิต และคุณลักษณะในบุคลิกภาพ ค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม ซึ่งคาดหวังโดยชุมชนและสังคม

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย คือ การดำเนินงานทุกอย่างของผู้บริหาร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดแบบแผน วิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยมีผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญที่จะบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายนั้น ๆ

แนวคิดของการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย

แนวคิดในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นเสมือนแนวทางให้ครูหรือผู้เกี่ยวข้องได้เข้าใจเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับความแตกต่างของบุคคลในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่ต้องการได้ ตามที่นักวิชาการได้เสนอแนวคิดไว้ดังนี้

ทิสนา แจมมณี (2545 : 55 - 56) สรุปสาระสำคัญของแนวคิดในการศึกษาปฐมวัยไว้ดังนี้

1. แนวคิดในการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยจะต้องส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ๆ ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคมและด้านสติปัญญา

2. ลักษณะการพัฒนาการ การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องมีความรู้ความเข้าใจในตัวเด็ก พัฒนาการเด็กรวมทั้งความต้องการของเด็กปฐมวัย เพื่อจัดกิจกรรมจัดประสบการณ์ได้อย่างสอดคล้องและตอบสนองความต้องการของเด็กปฐมวัย

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ เด็กปฐมวัยสนใจเรียนรู้สิ่งที่อยู่ใกล้ตัว การจัดกิจกรรมประสบการณ์ควรให้ผ่านประสาทสัมผัสต่าง ๆ ของเด็ก เช่น ได้รู้ ได้พบเห็น ได้สัมผัส ได้ชิม ได้ดมกลิ่น เป็นต้น

4. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่อยากรู้ อยากรู้อยากเห็น ชอบเล่น ชอบถาม ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจจัดของเล่น กิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จัดให้เด็กในลักษณะของการเรียนปนเล่นจะทำให้เด็กมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินและเกิดการเรียนรู้ไปพร้อมกัน

นภเนตร ชรรมบวร และอารยา สุขวงศ์ (2546 : 87) ให้แนวคิดในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของเด็ก โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ฝึกทักษะกระบวนการคิด การบริหารจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

3. จัดกิจกรรมให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้

4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและเด็กอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

6. จัดการเรียนให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย

สำนักประสานและพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาท้องถิ่น (2547 : 3 - 9) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยไว้อย่างสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก พัฒนาการของมนุษย์เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณ

และเชิงคุณภาพ พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญาและลักษณะนิสัย จะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน เด็กแต่ละคน จะเติบโตและมีลักษณะการพัฒนากันแตกต่างกันไปตามวัย ซึ่งบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในแต่ละวัยเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุ 5 ขวบ พัฒนาการแต่ละด้านมีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้ และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็ก เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางร่างกายที่อธิบายการเจริญเติบโต และพัฒนาการของเด็กว่ามีลักษณะต่อเนื่องเป็นไปตามลำดับขั้นเด็กจะพัฒนาไปถึงขั้นใดจะต้องเกิด วิกฤติภาวะของความสามารถขั้นนั้นก่อน เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา คำนิยามทางสังคม และสิ่งแวดลอม เป็นต้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์มีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ ที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล และสิ่งแวดลอมรอบตัว ดังนั้น การจัดสภาพแวดลอมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วย ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และเนื่องจากการเรียนรู้เป็นพื้นฐานของพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้นและ เด็กมีการเรียนรู้ตามธรรมชาติตั้งแต่เกิดก่อนจะเข้าโรงเรียน การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่จะให้ เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเด็กเองในสภาพแวดลอมที่อิสระเอื้อต่อการเรียนรู้ โดยมี ผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดี มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิต ของเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้สังเกตมีโอกาสดทดลอง สร้างสรรค์ แก้ปัญหา และค้นพบด้วยตนเอง ซึ่งมีอิทธิพลและมีผลต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และลักษณะนิสัย เด็กจะรู้จักการเรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์ อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นรวมถึงการเล่นอย่างมีจุดมุ่งหมาย เป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ ให้กับเด็ก

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ หรือสิ่งแวดลอมตัวเด็ก ทำให้เด็กแต่ละคนแตกต่างกัน หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ถือว่า ผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่าวัฒนธรรมและสังคมที่แวดลอมตัวเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ผู้สอนควรต้องเรียนรู้บริบท ทางสังคมและ วัฒนธรรมของเด็กที่คนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนา เกิดการเรียนรู้ และอยู่ในกลุ่มคน ที่มาจากพื้นฐานเหมือนหรือต่างจากคนในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากแนวคิดดังกล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า แนวคิดการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย ที่โรงเรียนปฐมวัยควรต้องดำเนินการดังนี้ การจัดหลักสูตร โรงเรียนต้องมีหลักสูตรที่เหมาะสม มุ่งเน้นจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็กทุกด้าน โดยการจัดประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับ

ประสบการณ์เพิ่มของเด็กสอดคล้องกับธรรมชาติและวัยของเด็ก ๆ เรียนรู้อย่างมีความสุข การบริหารจัดการศึกษาต้องเน้นเด็กเป็นสำคัญ การบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยต้องจัดให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่จริงของเด็กเปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาอย่างเป็นองค์รวม โดยผ่านการเล่นผ่านกิจกรรมประสบการณ์ที่เหมาะสม โดยการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย บูรณาการ เล่นและกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรงผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เหมาะกับวัยและความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้เด็กแต่ละคนได้พัฒนาเต็มศักยภาพนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นพื้นฐานสร้างเสริมให้เป็นคนดี สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญต่อการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก กิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย ต้องเป็นกิจกรรมที่เด็กมีส่วนร่วม ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง กล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยความมีเหตุผลอย่างถูกต้อง เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูเป็นผู้ดูแลและคอยชี้แนะ และสนับสนุน

หลักการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย

เยาพา เศษะคุปต์ (2542 : 60 - 61) ได้กำหนดหลักการศึกษานปฐมวัย ดังนี้

1. แนวความเชื่อของผู้บริหารการศึกษา การบริหารศึกษามีแนวความคิด เป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 ยึดวิธีการบริหารจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ให้ความสำคัญ โดยถือว่าการบริหารเป็นการจัดระบบ ระเบียบวิธีการทำงาน วางแผนงานให้คนปฏิบัติงาน ถ้าคนได้ปฏิบัติตามขั้นตอนที่วางไว้งานจะดีมีประสิทธิภาพ

1.2 ยึดวิธีการบริหารจัดการเชิงพฤติกรรมศาสตร์ให้ความสำคัญ โดยถือว่าปัจจัยสำคัญของการบริหารงานคือ ปัจจัยมนุษย์ คนมีชีวิตจิตใจ ถ้าสามารถพัฒนาคนที่ปฏิบัติงานให้สามารถทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพมีความเข้าใจกันดีแล้ว ผลสำเร็จของงานจะเกิดขึ้นการบริหารเชิงพฤติกรรมศาสตร์นี้เป็นการบริหารงานโดยยึดหลักมนุษย์สัมพันธ์เป็นสำคัญ ถือว่าผู้บริหารทำงานกับคน ความสำเร็จของงานจึงขึ้นอยู่กับ ผู้บริหารงานสามารถทำงานกับผู้ร่วมงานได้หรือไม่ ถ้าผู้บริหารงานมีมนุษย์สัมพันธ์ดี ผู้ร่วมงานก็ให้ความร่วมมือ งานก็ประสานผลสำเร็จและผู้บริหารงานจะเป็นศูนย์กลางของพฤติกรรมของผู้ร่วมงาน กล่าวคือ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานของผู้ร่วมงานด้วย เช่น ครูใหญ่มาทำงานแต่เช้า ครูในโรงเรียนก็มาทำงานแต่เช้า ครูใหญ่หันเดินตรวจห้องเรียน ห้องเรียนก็สะอาดเรียบร้อยด้วย เป็นต้น

2. ลักษณะของการบริหารงานในโรงเรียน การบริหารงานในโรงเรียนเป็นการบริหาร การศึกษา ซึ่งมีลักษณะเป็นการบริหารงานในรูปของคณะกรรมการบริหารโรงเรียน เป็นลักษณะ ของคณะกรรมการบริหารการศึกษา ทั้งนี้เมื่อมีปัญหาก็นำเข้ามาปรึกษาหารือกันในคณะกรรมการ

บริหาร ทำให้เกิดความรอบคอบและเป็นการบริหารงานที่เป็นประชาธิปไตย เพราะเปิดโอกาสให้ผู้อยู่ในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการบริหารงาน คณะกรรมการบริหารงานในโรงเรียนจะประกอบด้วยคณะครูในโรงเรียนจากสายงานต่าง ๆ โดยมีครูใหญ่เป็นประธาน

3. ปัจจัยในการบริหารงาน การบริหารงานจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดจะต้องมีปัจจัยในการบริหารงาน ที่เรียกว่า “4 M” ได้แก่

3.1 กำลังคน การทำงานจะสำเร็จได้ต้องมีคนดี มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการทำงาน มีความสนใจและตั้งใจทำงาน งานจึงจะประสบผลสำเร็จ

3.2 เงิน เป็นปัจจัยสำคัญ การทำงานใดหากขาดเงินงบประมาณในการทำงานนั้นก็จะไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายได้

3.3 วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องอำนวยความสะดวกในการทำงานก็เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้งานต่าง ๆ เป็นไปด้วยความราบรื่น

3.4 ระบบงาน ได้แก่ โครงสร้างในการบริหารงาน การแปรส่วนงาน การประสานงาน เป็นระบบการบริหารจัดการหรือระบบการบริหารจะต้องมีระเบียบ มีการประสานงานกันอย่างดี

ปัจจัยทั้ง 4 ประการนี้ “คน” นับว่ามีความสำคัญที่สุด ถ้ามีคนดีมีความสามารถ ย่อมจะหาเงิน หาวัสดุ และจัดระบบงานที่ดีได้ ปัจจัยมนุษย์จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารงาน ฉะนั้นจึงต้องการเลือกบุคคลที่จะทำงานให้ได้คนมีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ มีเจตคติที่ดี ต่องาน ขยัน อดทน และตั้งใจทำงาน และอุทิศเวลาเพื่องาน

4. หลักการบริหารงาน การบริหารงานในศูนย์เด็กจะต้องยึดถือหลักที่ว่าบริหารงานเพื่อเป็นประโยชน์แก่เด็กเรียน ครูและบุคลากรต่าง ๆ ในโรงเรียน การบริหารงานโรงเรียนจะต้องยึดหลักการบริหารงานด้วยวิธีการประชาธิปไตย มุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่ายในโรงเรียนเพื่อดำเนินงานในการศึกษาแก่เด็กอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องรู้จักกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานทุกคนได้ใช้ความรู้ ความสามารถอย่างเต็มที่ ในการปฏิบัติงาน ตามแผนที่วางไว้ร่วมกันอย่างรอบคอบและมุ่งอบรมเด็กให้รู้จักหาเหตุผล ฝึกฝนความรับผิดชอบต่อ รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น และพัฒนาบุคลิกภาพตลอดจนมีจรรยาบรรณ และวัฒนธรรมอันดีงาม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ด้วยดีหลักการบริหารงานโรงเรียน มีดังนี้คือ

4.1 จัดโรงเรียนให้เหมาะสมกับปรัชญา วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการศึกษา ครูใหญ่จะต้องจัดประชุมชี้แจงให้คณะครูทุกคนได้เข้าใจปรัชญา วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโรงเรียนให้ชัดเจนเพื่อคณะครูจะได้ถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในโรงเรียนร่วมกัน

4.2 วางแผนนโยบายการบริหารให้สอดคล้องกับปรัชญา วัตถุประสงค์ และ เป้าหมายของการศึกษา โดยการที่คณะกรรมการ โรงเรียนร่วมประชุมงานนโยบายการบริหารและให้ คณะครูได้ทราบแนวนโยบายเหล่านั้นด้วย

4.3 วางแผนงานและโครงการการบริหารงาน โรงเรียน โดยยึดหลักประชาธิปไตย โดยให้คณะครูได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ และมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตามโครงการ และโครงการต่าง ๆ ควรปฏิบัติได้ง่ายและสะดวก

4.4 กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลแต่ละคนให้ชัดเจนการกำหนดหน้าที่ ของบุคคลต้องเหมาะสมกับการรับผิดชอบของบุคคลนั้น

4.5 การดำเนินงานใดก็ตามต้องดำเนินงานด้วยความระมัดระวัง และเหมาะสมกับ กิจกรรมนั้น ๆ

4.6 มีการประเมินผลงานและติดตามโครงการต่าง ๆ ในโรงเรียนอยู่เสมอ เพื่อให้ การดำเนินงานเป็นไปตามแผนงานที่วางไว้

4.7 การบริหารที่ดีต้องมีการแบ่งสายงานให้รู้หน้าที่และความรับผิดชอบ ของบุคลากรในโรงเรียน ตลอดจนสายงานและบังคับบัญชา ฉะนั้นโรงเรียนควรมีแผนผังจัดสายงาน ของโรงเรียนให้ชัดเจน

4.8 การบริหารโรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาเด็ก และช่วยเหลือเด็ก ให้เจริญ เติบโตได้ทั้งทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม และร่างกาย

4.9 การบริหารด้านวิชาการ พยายามจัดแผนการสอนโดยยึดหลักบูรณาการ นำวิชาการต่างๆ มาประสมประสานกลมกลืน ไม่ควรให้เด็กแยกรายวิชากันโดยเด็ดขาด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2543 : 7 - 30) ได้กล่าวถึง หลักการบริหาร จัดการศึกษาปฐมวัย ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 10 ประการ ดังนี้

1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับเด็ก พัฒนาการทุกด้านของเด็ก คือ ด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญา มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งจะพัฒนาได้จากการที่ ผู้ใหญ่ให้การส่งเสริมสนับสนุน และให้คำแนะนำในทางที่ดีเหมาะสมกับเด็กแต่ละคน เด็กจะพัฒนา ทางด้านสังคมและสติปัญญา ได้จากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อนด้วยตนเอง

2. หลักสูตร (แนวการจัดประสบการณ์) เป้าหมายหลักสูตร ส่งเสริมให้เด็ก มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ได้อย่างมีชีวิตชีวาและให้ได้รับประสบการณ์หลากหลายจากการทำกิจกรรม และการเล่น โดยให้สอดคล้องกับการพัฒนาการของเด็กเกี่ยวกับชีวิตในชุมชนและในโลกหลักสูตร ไม่ได้เป็นแต่เพียงเป้าหมายของการบริหารจัดการเรียนการสอนหรือการกำหนดแผนการจัด กิจกรรมเท่านั้น หากยังรวมถึงตารางกิจกรรมประจำวันของเด็กในการนำเสนอไปใช้กับเด็ก

ควรใช้หลักที่ว่าเด็กเรียนรู้จากการกระทำด้วยตัวของเด็กเอง และจากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งจะเป็นการพัฒนาความคิดรวบยอดให้แก่เด็ก

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครอง ผู้ปกครองควรได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้าเยี่ยมโรงเรียนและมีส่วนร่วมสนับสนุนในการบริหารจัดการศึกษาสำหรับเด็ก เพราะเด็กมีความผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวโรงเรียนจึงควรให้ความสำคัญกับครอบครัวของเด็กด้วย จึงจะสามารถจัดการศึกษาที่สนองความต้องการของเด็กได้อย่างเหมาะสม โรงเรียนควรพัฒนาหาวิธีการทำงานร่วมกันกับผู้ปกครองให้มีประสิทธิภาพ การติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียนควรตั้งอยู่บนรากฐานที่ว่าผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อชีวิตของเด็กเป็นอันดับแรก

4. คุณสมบัติของบุคลากรและพัฒนาการ โรงเรียนต้องเข้าใจในการพัฒนาการและความต้องการของเด็ก คุณภาพของบุคลากรเป็นสิ่งสำคัญที่สุดต่อคุณภาพของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย การฝึกอบรมบุคลากรเรื่องพัฒนาเด็กหรือการศึกษาปฐมวัย มีความสัมพันธ์กับผลที่เกิดขึ้นกับเด็ก ทำให้เด็กมีความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ที่ดีขึ้น และพัฒนาการทางภาษาและสติปัญญาดีขึ้น

5. การบริหารงาน วิธีการบริหารโรงเรียนจะมีผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมในโรงเรียนทุกเรื่อง การบริหารที่มีประสิทธิภาพจะสร้างสรรค์ให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการจัดดูแลเด็กให้มีคุณภาพดี การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพรวมถึงการสื่อสารที่ดีมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน มีความมั่นคงทางการเงิน และให้ความสนใจต่อความต้องการและสภาพการทำงานของบุคลากร

6. บุคลากร สิ่งสำคัญที่จะกำหนดคุณภาพของโรงเรียน คือ การจัดทำหน้าที่รับผิดชอบของบุคลากร ซึ่งควรคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ และอัตราส่วนที่เหมาะสม ซึ่งจะมีผลต่อการดูแลเด็กแต่ละคน บุคลากรที่รับผิดชอบเด็กจำนวนน้อย จะมีผลต่อการพัฒนาของเด็กก่อให้เกิด ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับเด็ก ลดความก้าวร้าว และทำให้เด็กมีความร่วมมือกันมากขึ้น

7. การจัดสภาพแวดล้อม สิ่งแวดล้อมทางกายภาพมีผลต่อพฤติกรรมและพัฒนาการทั้งหมดของเด็กและผู้ใหญ่ การจัดพื้นที่ และสื่ออย่างมีคุณภาพ มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของเด็กและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับเด็ก ขนาดของพื้นที่ การบริหารจัดการ และการใช้พื้นที่ทั้งในและนอกอาคาร จำเป็นต้องมีการประเมิน

8. สุขภาพอนามัยและความปลอดภัย การจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและถูกสุขลักษณะเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง การวางแผนหลักสูตรที่ดีหรือปฏิสัมพันธ์ทางบวกระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ไม่สามารถทดแทนสิ่งแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อเด็กได้ โรงเรียนปฐมวัยที่มีคุณภาพ

ต้องมุ่งป้องกันการเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุ และเตรียมการสำหรับเหตุฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้น ตลอดจนใช้การศึกษากับเด็กในด้านการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย

9. อาหารและการบริการเด็กต้องได้รับอาหารที่มีประโยชน์และคุณค่าในอันที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับนิสัยในการกินอาหารที่ถูกต้อง

10. การประเมินผล การประเมินผลอย่างสม่ำเสมอเป็นระบบ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อปรับปรุงและรักษาระดับคุณภาพของโรงเรียน การประเมินผลจึงขึ้นอยู่กับเป้าหมายและความต้องการที่จะชี้จุดเด่นจุดด้อย ตามองค์ประกอบของหลักการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยที่ดี

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ข : 4) ได้กำหนดหลักการศึกษาปฐมวัยเพื่อให้เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสมด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองความสำคัญของพัฒนาการด้านอย่างสมดุลและเต็มตามศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ ดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย
3. พัฒนาการเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข

5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียนในการพัฒนาเด็ก

สำนักประสานและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น (2547 : 8 - 12) ได้กล่าวถึงหลักการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ว่าหลักการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กที่อายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ขวบนั้นเป็นหลักการที่คำนึงถึงการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวมเพื่อ โอกาสในการพัฒนาเด็กทุกด้านตามลำดับขั้นตอนของพัฒนาการอย่างสมดุลและเต็มตามศักยภาพ และต้องครอบคลุมงานสำคัญ 4 งาน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานบริหารทั่วไป หลักการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย ยังเน้นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนารอบคลุมเด็กทุกประเภททั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส และเด็กพิเศษ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลและเน้นเด็กเป็นสำคัญ นอกจากนี้ต้องให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม ตามความเป็นอยู่จริงของเด็ก โดยมีผู้ใหญ่ในชุมชนเป็นผู้เชื่อมโยงองค์ความรู้ต่างๆ แก่เด็ก ทั้งยังเปิดโอกาสให้เด็กได้

พัฒนาอย่างเป็นองค์รวม โดยผ่านการเล่นซึ่งเป็นพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็ก และผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยเด็กเล็กโดยมีผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดีของการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ในการเรียนรู้ที่สามารถดำรงในชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข ซึ่งต้องได้รับการประสานความร่วมมือจากครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน

แนวทางดังกล่าวข้างต้นสำนักประสานและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่นได้นำแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย มาใช้ ดังนี้

1. การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรพิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็ก โดยเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญาและคุณลักษณะ โดยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่ และประสบการณ์ใหม่ที่เด็กจะได้รับ ซึ่งต้องเป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส และเด็กพิเศษ

2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งควรอยู่ในสภาพแวดล้อมด้วยธรรมชาติ ตอบสนองความต้องการ ความสนใจของเด็กทั้งภายในและนอกห้องเรียน ต้องสะอาด ปลอดภัย อากาศสดชื่น ผ่อนคลายมีโอกาสออกกำลังกายและพักผ่อน มีสื่อที่มาจากธรรมชาติและวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัยเด็กมีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง สภาพแวดล้อมใกล้ตัว และโลกที่เด็กอยู่ รวมทั้งอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม

3. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งครูผู้ดูแลต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้บอกความรู้หรือสั่งให้เด็กทำมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ที่ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องยอมรับ เห็นคุณค่า รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแล รับผิดชอบ เพื่อจะได้วางแผนสร้างสภาพแวดล้อมกิจกรรมต่าง ๆ ได้เหมาะสม นอกจากนี้ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องรู้จักพัฒนาตนเอง ปรับปรุงการใช้เทคนิค การจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็ก

4. การบูรณาการการเรียนรู้ การบริหารจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย ยึดหลักการบูรณาการที่ว่า หนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายประสบการณ์สำคัญ จึงเป็นหน้าที่ของครูผู้ดูแลเด็กควรวางแผนการจัดประสบการณ์ให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายกิจกรรม หลากหลายทักษะ หลากหลายประสบการณ์สำคัญ อย่างเหมาะสมกับวัย

5. การประเมินพัฒนาการและพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก ครูผู้ดูแลเด็กควรสังเกตและประเมินทั้งการสอนของตนและพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กว่าได้บรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกต สามารถบอกได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และมี

ความก้าวหน้าเพียงใด ซึ่งจะช่วยครูผู้ดูแลเด็กในการวางแผนการจัดกิจกรรม ซึ่งให้เห็นพัฒนาการของเด็กเป็นรายบุคคล ความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคนและยังใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา

6. ความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้ดูแลเด็กและครอบครัวของเด็ก เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็กเติบโตขึ้นมา ครูผู้ดูแลเด็ก พ่อแม่ และผู้ปกครองเด็ก ต้องมีการเปลี่ยนข้อมูลทำความเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในการพัฒนาตามหลักการจัดหลักสูตรให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน

สรุปได้ว่า หลักการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย โรงเรียนจะต้องจัดโรงเรียนให้สอดคล้องเป็นไปตามปรัชญา วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการบริหารจัดการศึกษามุ่งเน้นให้ครูพัฒนาเด็ก ช่วยเหลือเด็กให้เจริญเติบโตทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม และร่างกาย มีการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสมกับพัฒนาการเด็กในทุกด้าน มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนของเด็กได้อยู่ในที่ที่สะอาดปลอดภัย อากาศสดชื่น ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีโอกาสออกกำลังกายและพักผ่อน มีสื่ออุปกรณ์ มีของเล่นที่หลากหลาย จัดประสบการณ์และกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ครูจะต้องเป็นผู้ให้การสนับสนุนและเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้เด็กครูจะต้องสังเกตและประเมินการสอนของตน พัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก มีความสัมพันธ์กับครอบครัวของเด็ก ผู้ปกครองจะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทำความเข้าใจพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็ก

โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : 5) จัดทำโครงสร้างการบริหารของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีการกำหนดภารกิจของโรงเรียนไว้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ซึ่งมีรายละเอียดของการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน สรุปได้ดังนี้

1. ด้านการบริหารวิชาการ

การบริหารวิชาการ เป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็ปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการสามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผลประเมินผล รวมทั้งการจัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก : 33) ได้กำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษา ด้านการบริหารวิชาการ ดังนี้

- 1.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- 1.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 1.3 การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
- 1.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 1.5 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- 1.6 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
- 1.7 การนิเทศการศึกษา
- 1.8 การแนะแนวการศึกษา
- 1.9 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- 1.10 การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
- 1.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
- 1.12 การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุ องค์กร หน่วยงาน

และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : 7 - 22) กำหนดขอบข่ายงานวิชาการ ดังนี้

- 1.1 การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน
- 1.2 การใช้หลักสูตรโรงเรียน
- 1.3 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินการใช้หลักสูตร
- 1.4 การช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
- 1.5 การเป็นแหล่งศึกษา วิจัย ทดลอง และพัฒนาด้านวิชาการ
- 1.6 การเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการ

ซึ่งมีรายละเอียดขอบข่ายการดำเนินงานวิชาการของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเป็นกรอบ แนวทางหรือทิศทางของการจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษา หลักสูตรสถานศึกษาต้องจัดทำให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางคือ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 และพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น หลักสูตรที่ดีต้องพัฒนาอยู่เสมอให้เหมาะสมกับผู้เรียน ทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ทุกด้านในสังคม การพัฒนาหลักสูตรจึงต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพ

2. การใช้หลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาปฐมวัย ต้องนำหลักสูตรโดยความร่วมมือของทุกฝ่ายในสถานศึกษา และชุมชนมาใช้ในการพัฒนาเด็ก โดยคำนึงถึงการจัดประสบการณ์ การจัดสภาพแวดล้อม และบรรยากาศการเรียนรู้ สื่อส่งเสริมพัฒนาการ การประเมินพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็ก ตลอดจนการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ ดังนี้

2.1 การจัดประสบการณ์ ประสบการณ์ที่จัดสำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3 - 5 ปี ต้องจัดให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัยและบรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีแนวดำเนินการ ดังนี้

2.1.1 ศึกษาหลักสูตรโรงเรียนที่จัดทำขึ้น

2.1.2 จัดทำกำหนดการจัดประสบการณ์รายปี โดยนำสาระการเรียนรู้ ในหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยมาจัดเรียงให้เหมาะสมกับช่วงเวลาที่สอดคล้องกับสภาพ และกิจกรรมของสถานศึกษาและชุมชน ควรจัดให้มีทั้งส่วนที่ครูผู้สอนกำหนดไว้ล่วงหน้า และส่วนที่เปิดโอกาสให้เด็กริเริ่มตามความสนใจและส่วนที่เอื้อให้เด็กได้เรียนรู้บริบททางสังคม วัฒนธรรมที่อาศัยอยู่

2.1.3 จัดทำแผนการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็กให้ครอบคลุม ประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรรู้ ซึ่งกำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาอย่างสอดคล้องกับ หลักการแนวทางการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กคือการเรียนรู้ผ่านการเล่น

2.1.4 จัดประสบการณ์ตามแผนการจัดประสบการณ์กิจกรรมที่กำหนด

2.2 การจัดสภาพแวดล้อมสภาพแวดล้อมมีความสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศ การเรียนรู้ของเด็ก เนื่องจากธรรมชาติของเด็กวัยนี้สนใจที่จะเรียนรู้ ค้นคว้า ทดลอง และต้องการ สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว การจัดสภาพแวดล้อมมีดังนี้

2.2.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นการ จัดสภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุ จับต้องได้ กำหนดให้มีให้เป็นที่ไปได้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน

1) สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน หมายถึง การจัดมุมประสบการณ์ ต่าง ๆ ในห้องเรียน สื่อตามมุมประสบการณ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสมในเรื่องขนาด น้ำหนัก จำนวน ของสื่อและของเล่น ต่อจำนวนเด็ก ซึ่งอาจแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรม ดังนี้

(1) พื้นที่อำนวยความสะดวกภายในห้องเรียนจำเป็นต้องมีพื้นที่ สำหรับเด็ก เพื่อแสดงผลงาน เก็บแปะผลงาน เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวเด็ก มีพื้นที่สำหรับ เก็บเครื่องใช้ของครูผู้สอนและมีป้ายนิเทศตามหน่วยการสอนหรือสิ่งที่เด็กสนใจ

(2) พื้นที่ปฏิบัติการและการเคลื่อนไหว ต้องกำหนดให้มีพื้นที่ที่เด็กสามารถจะทำงานได้ด้วยตนเอง และทำกิจกรรมด้วยกัน เป็นกลุ่มเล็กกลุ่มใหญ่ เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระจากกิจกรรมหนึ่งไปยังกิจกรรมหนึ่งโดยไม่รบกวนผู้อื่น

(3) พื้นที่จัดมุมเล่นและมุมประสบการณ์ สามารถจัดได้ตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับสภาพของห้องเรียน จัดแยกส่วนที่สามารถใช้เสียงดังและส่วนที่ต้องการความสงบออกจากกัน การจัดมุมเล่นต่าง ๆ ครูผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ ควรมีมุมเล่น/มุมประสบการณ์ อย่างน้อย 4 มุม ควรมีการผลัดเปลี่ยนสื่อของเล่นในมุมตามความสนใจของเด็ก ควรจัดให้มีประสบการณ์ที่เด็กได้เรียนรู้ไปแล้วปรากฏอยู่ในมุมเล่น ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมเล่นเพื่อจูงใจให้เด็กรู้สึกเป็นเจ้าของ อยากเรียนรู้ อยากเข้ามาเล่น ควรเสริมสร้างวินัยให้กับเด็กโดยมีข้อตกลงร่วมกัน เช่น การจัดเก็บอุปกรณ์ การรอคอย การให้โอกาสผู้อื่นได้เล่น อาจจัดมุมสงบไว้ทั้งในและนอกอาคารเพื่อให้เด็กได้อยู่ตามลำพังบ้าง จัดพื้นที่แสดงผลงานของเด็กทุกคนที่เป็นปัจจุบัน สภาพแวดล้อมที่จัดให้เด็ก ควรมีส่วนที่อ่อนนุ่มบ้าง เช่น พรม เบาะ เป็นต้น

2) สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณาบริเวณรอบ ๆ สถานศึกษา รวมทั้งจัดสนามเด็กเล่นพร้อมทั้งเครื่องเล่นสนาม จัดระวางรักษาความปลอดภัยภายในบริเวณสถานศึกษาและบริเวณรอบนอกสถานศึกษา ดูแลรักษาความสะอาด จัดแต่งและปลูกต้นไม้ให้มีความร่มรื่นสวยงามรอบ ๆ บริเวณสถานศึกษา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก ดังนี้

(1) บริเวณสนามเล่น ควรมีพื้นผิวหลายประเภท เช่น ดิน ทราชกรวด หญ้า พื้นที่สำหรับเล่นของเล่นมีล้อรวมทั้งที่รม ที่โล่งแจ้ง พื้นดินสำหรับขุด ที่เล่นน้ำ บ่อทราย พร้อมอุปกรณ์ประกอบการเล่น เครื่องเล่น สนามสำหรับปีนป่าย ทรงตัว ทั้งนี้ต้องไม่ติดกับบริเวณที่มีอันตราย ต้องหมั่นดูแลให้มีความสะอาดตรวจตราเครื่องเล่นให้อยู่ในสภาพแข็งแรงปลอดภัยอยู่เสมอ นอกจากสนามเด็กเล่น ควรมีที่นั่งพักผ่อนโดยจัดที่นั่งไว้ใต้ต้นไม้ที่มีร่มเงา อาจใช้เป็นที่จัดกิจกรรมกลุ่มย่อย ๆ จัดเป็นหนังสือเคลื่อนที่หรือกิจกรรมที่ต้องการความสงบหรืออาจจัดเป็นลานนิทรรศการให้ความรู้แก่เด็กและผู้ปกครอง

(2) บริเวณธรรมชาติ ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ พืชผักสวนครัว หากบริเวณสถานศึกษามีพื้นที่ไม่มากนักอาจปลูกพืชในกระบะหรือกระถาง สวนสมุนไพร เป็นต้น

2.2.2 สภาพแวดล้อมทางจิตภาพ เป็นการจัดสภาพแวดล้อมที่เกิดจากพฤติกรรมให้เด็กมีโอกาสมีส่วนร่วมด้วยความสนใจ ตั้งใจ กระตือรือร้น ได้พูดคุย หัวเราะ

ด้วยความสนุกสนานมากกว่าการถูกบังคับให้ร่วมกิจกรรม ทั้งนี้ การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูผู้สอนกับเด็กในเชิงบวก จะช่วยให้เด็กมีความสุขสนุกในการเรียนรู้

2.3 สื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก สื่อที่ใช้ประกอบกิจกรรมภายในศูนย์เด็กปฐมวัย ควรเป็นสื่อที่พัฒนาการเด็ก ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญา เหมาะสมกับวัย การใช้สื่อก็จะเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ลักษณะสื่อควรมีดังนี้

2.3.1 เป็นสื่อของจริง สื่อธรรมชาติ สื่อที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก

2.3.2 เป็นสื่อที่ปลอดภัย ไม่เป็นอันตรายต่อตัวเด็ก

2.3.3 เป็นสื่อที่เอื้อให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าและสะท้อนวัฒนธรรมและสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

2.3.4 เป็นสื่อที่เด็กควรมีส่วนร่วมในการจัดทำ การจัดป้ายนิเทศ โดยมีผลงานของเด็กในหลายรูปแบบ และป้ายนิเทศมีการปรับเปลี่ยนทันต่อเหตุการณ์ เอื้อต่อการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาปฐมวัยถือว่า เป็นการจัดที่ต้องคำนึงถึงตัวเด็กปฐมวัยเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการใช้สื่อต้องจัดให้เหมาะสมกับพัฒนาการ เพื่อให้ความรู้กับผู้ปกครองได้ เช่น การเลือกเรื่อง การพิจารณาเนื้อหาของเกม รายการโทรทัศน์ เป็นต้น

2.4 การประเมินพัฒนาการและการเจริญเติบโต ศูนย์เด็กปฐมวัยต้องดำเนินการประเมินพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็กอย่างสอดคล้องกับหลักการประเมินพัฒนาการที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 เพื่อนำผลการประเมินมาจัดประสบการณ์ หรือดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้บรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

2.4.1 การประเมินการเจริญเติบโต

1) ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงทุกเดือน แล้วบันทึกการเจริญเติบโตของเด็ก โดยนำน้ำหนัก ส่วนสูง และสัดส่วนของน้ำหนักเมื่อเปรียบเทียบกับส่วนสูงไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข

2) ประเมินการเจริญเติบโตของเด็กเป็นรายบุคคลและกลุ่ม เมื่อพบว่า น้ำหนัก ส่วนสูง และสัดส่วนของน้ำหนักเมื่อเปรียบเทียบกับส่วนสูงน้อยกว่าเกณฑ์หรือมากเกินไปเกินเกณฑ์ จะต้องดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีการต่างๆ อย่างเหมาะสม

2.4.2 การประเมินพัฒนาการเด็ก

1) ประเมินพัฒนาการของเด็กเป็นรายบุคคล 4 ด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

2) ประเมินจากการแสดงออกตามสภาพจริงของเด็ก ด้วยการสังเกต บันทึก และรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมและผลงานจากการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันของเด็ก

3) ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนว่าจะประเมินอะไร เมื่อไร ด้วยวิธีการอย่างไร และใช้เครื่องมืออะไรในการประเมิน จากนั้น จึงเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่วางแผนไว้ นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมตีความและนำมาใช้ในการจัดประสบการณ์ เพื่อพัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพของเด็กแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี

4) เลือกใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย และเหมาะสมกับวัยของเด็ก เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสนทนา การเก็บรวบรวมผลงาน เป็นต้น ทั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินควรมีความหลากหลายใช้งานได้สะดวก และเหมาะสมกับลักษณะของข้อมูล

5) ควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน เช่น ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเด็กที่บ้าน หรือช่วยเก็บรวบรวมผลงานของเด็ก เป็นต้น และควรรายงานผลการประเมินให้ผู้ปกครองทราบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก

6) มีการรายงานผลในทางบวกและบันทึกลงในเอกสารหลักฐาน เช่น สมุดรายงานประจำตัวเด็ก โดยสถานศึกษาสามารถออกแบบ สมุดรายงานประจำ ตัวเด็กได้เอง ให้สอดคล้องกับเกณฑ์พัฒนาการตามวัยของเด็ก และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สถานศึกษากำหนด เป็นต้น

2.5 การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ หน้าที่ประจำสำคัญประการหนึ่งของครูผู้สอนคือ การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อนำไปใช้สอนเด็กในชั้นเรียนของตนเอง การสอนเด็กไม่ว่าวัยใด จะต้องมี การวางแผนการสอนล่วงหน้า เพื่อให้เด็กได้พัฒนาไปตามจุดหมายที่วางไว้ในหลักสูตร ดังนั้น ครูผู้สอนจะต้องเรียนรู้หลักการและวิธีการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ เช่น

2.5.1 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปี ด้วยการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์แต่ละช่วงอายุที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด

2.5.2 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีให้ครอบคลุมประสบการณ์สำคัญทุกข้อ และสาระที่ควรเรียนรู้ทั้ง 4 เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว สิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก และนำไปใช้สอนได้จริง

2.5.3 มีการจัดทำกำหนดการสอนตลอดทั้งปี

2.5.4 เขียนแผนการจัดประสบการณ์ อาจใช้รูปแบบความเรียงหรือแบบกึ่งตาราง ทั้งนี้ลักษณะที่ดีของแผนการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยที่ควรพิจารณา

3. การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินการใช้หลักสูตร การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมิน การใช้หลักสูตร เป็นการช่วยเหลือแนะนำทางวิชาการเพื่อให้การดำเนินการ ด้านต่าง ๆ ภายในศูนย์เด็กปฐมวัยต้องจัดให้มีการนิเทศที่ยึดหลักการสำคัญ คือ ตั้งอยู่บนพื้นฐาน ของปรัชญาการศึกษาปฐมวัย ยึดหลักประชาธิปไตย เทคนิคการนิเทศอาจนิเทศเป็นรายบุคคล หรือ เป็นกลุ่มภายในศูนย์เด็กปฐมวัยจะช่วยให้ครูมีความเข้าใจแนวคิด หลักการ และจุดหมายของหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย เป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครูผู้สอน และเป็นการประเมิน การใช้หลักสูตร

4. การช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ครอบคลุมทั้งเด็กปฐมวัยปกติทั่วไปและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้แก่ เด็กพิการ เด็กด้อย โอกาสและเด็กที่มีความสามารถ โดยยึดหลักการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 10 การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิ และโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา การสื่อสารและการเรียนรู้หรือร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าว มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสองให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและให้ ความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

5. การเป็นแหล่งศึกษา วิจัย ทดลองและพัฒนาด้านวิชาการ บทบาทสำคัญของ ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ประการหนึ่งคือ การส่งเสริมให้มีการศึกษา วิจัย ทดลองนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ ซึ่งศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบสามารถดำเนินการได้หลากหลาย ลักษณะ คือ

5.1 ให้ความร่วมมือกับบุคคลภายนอกหรือหน่วยงานอื่นในการศึกษาวิจัยเพื่อ นำมาใช้พัฒนา

5.2 นำแนวคิดหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดประสบการณ์ เช่น แนวคิด การสอนภาษาแบบธรรมชาติ (Whole Language) การสอนแบบโครงการ (Project Approach) การจัด ประสบการณ์ที่ส่งเสริมพหุปัญญา (Multiple Intelligence) ฯลฯ

5.3 การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นการทำงานสืบเนื่องจาก ข้อ 5.2 ซึ่งสามารถทำในรูปแบบการศึกษาวิจัย แล้วนำผลมาประยุกต์ใช้ต่อไป

5.4 การวิจัยในชั้นเรียน โดยศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบส่งเสริมให้ครูผู้สอน นำกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนมาใช้เพื่อการแก้ปัญหาและปรับปรุงการจัดประสบการณ์ หรือพฤติกรรมของเด็กเพื่อช่วยให้เด็กพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : 7 - 8) กำหนดขอบข่าย และภารกิจงานในการบริหารวิชาการประกอบด้วย

1. การวางแผนงานด้านวิชาการ
2. การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตร
ท้องถิ่น
3. การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
4. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
6. การวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเปรียบเทียบโอนผลการเรียน
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
8. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
9. การนิเทศการศึกษา
10. การแนะแนว
11. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
12. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ
13. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น
14. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงาน
สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
15. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา
16. การคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา
17. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การบริหารวิชาการในการส่งเสริม สนับสนุน ควบคุม กำกับและติดตาม ปรับปรุงให้การดำเนินการในกิจกรรมที่จัดเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพเด็กให้มีพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย สังคม อารมณ์ - จิตใจและสติปัญญา ได้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด โดยมีขอบข่ายการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน ด้านการบริหารวิชาการ ควรต้องดำเนินการมีดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย
2. การจัดประสบการณ์เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
3. การนิเทศภายใน
4. การทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้
5. การใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษาที่ทันสมัย หลากหลายและมีคุณภาพ
6. การบูรณาการกิจกรรม และการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสม
7. นักเรียนได้รับประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
8. การประเมินผลการจัดการศึกษาด้านวิชาการ
9. การนำผลการประเมินด้านวิชาการมาใช้วางแผนการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ
10. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาจนได้รับการรับรองจากสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

2. ด้านการบริหารงบประมาณ

การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษารวมทั้ง จัดหารายได้จากบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก : 39 - 50) ได้กำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหาร และการจัดการสถานศึกษา ด้านการบริหารงบประมาณ ดังนี้

1. การจัดทำและเสนอของบประมาณ
2. การจัดสรรงบประมาณ
3. การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงิน และผลการดำเนินงาน
4. การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา
5. การบริหารการเงิน
6. การบริหารบัญชี
7. การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : 20 - 22) ได้กำหนดขอบข่าย การดำเนินงานงบประมาณศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ไว้ดังนี้

1. การวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณ
 - 1.1 การวิเคราะห์สถานภาพของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ
 - 1.2 การจัดลำดับความสำคัญของผลการวิเคราะห์สถานภาพของศูนย์
 - 1.3 การกำหนดกลยุทธ์ เป้าหมายการให้บริการ ผลผลิตและตัวบ่งชี้
 - 1.4 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ
2. การบริหารงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ
 - 2.1 การใช้จ่ายงบประมาณโดยติดตาม ประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ
 - 2.2 ผลการดำเนินงาน ติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้ของเป้าหมาย
 - 2.3 ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไข
 - 2.4 จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน และเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด

ซึ่งมีรายละเอียดขอขยายการดำเนินงานการบริหารงบประมาณของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ดังนี้

1. การวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณ
 - 1.1 การวิเคราะห์สถานภาพของศูนย์เด็กปฐมวัย
 - 1.2 การจัดลำดับความสำคัญของผลการวิเคราะห์ศูนย์เด็กปฐมวัย
 - 1.3 การกำหนดกลยุทธ์เป้าหมายการให้บริการผลผลิตและตัวชี้วัดของศูนย์เด็กปฐมวัย
 - 1.4 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพศูนย์เด็กปฐมวัย

2. การบริหารงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ

การติดตามประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานขอขยายการดำเนินงานของศูนย์เด็กปฐมวัยการวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณในการวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณของศูนย์เด็กปฐมวัยควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและความต้องการของศูนย์เด็กปฐมวัยรวมทั้งการปฏิบัติงานตามเงื่อนไขของการใช้จ่ายงบประมาณและตอบสนองนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด โรงเรียนควรติดตามประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานบริหารงบประมาณ ดังนี้

2.1 การใช้จ่ายงบประมาณ โดยติดตามประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ การดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ กิจกรรมและระยะเวลาที่กำหนดการเบิกจ่ายถูกต้องตามระเบียบงบประมาณ การใช้จ่ายที่มีความคุ้มค่าและประหยัด

2.2 ผลการดำเนินงานติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้ของเป้าหมายการให้บริการผลผลิตของโครงการ กิจกรรมว่าได้ผลตามที่กำหนดหรือไม่

2.3 ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

2.4 จัดทำรายงานผลการดำเนินงานและเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด

3. การบริหารงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ ติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้ของเป้าหมายและรายงานผลการดำเนินงานงบประมาณ ดังนี้

3.1 การใช้จ่ายงบประมาณ โดยติดตาม ประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ การดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ กิจกรรม และระยะเวลาที่กำหนดการเบิกจ่ายถูกต้องตามระเบียบงบประมาณ การใช้จ่ายที่มีความคุ้มค่าประหยัด

3.2 ผลการดำเนินงาน ติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้ของเป้าหมายการให้บริการผลผลิตของโครงการ กิจกรรมว่าได้ผลตามที่ได้กำหนดหรือไม่ ผลที่ได้จากกิจกรรม โครงการมีความสอดคล้องและส่งผลต่อเป้าหมายผลผลิตและเป้าหมายการให้บริการ เพียงไรปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไขจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน และเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : 9 - 10) กำหนดขอบข่าย/ภารกิจงานการบริหารงบประมาณ ดังนี้

1. การจัดทำแผนงบประมาณ
2. การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ
3. การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณ
4. การโอนและการเปลี่ยนแปลงงบประมาณ
5. การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ
6. การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ
7. การตรวจสอบติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน
8. การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
9. งานกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา
10. การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา
11. การเบิกเงินจากคลัง
12. การรับเงิน การเก็บรักษาเงินและการจ่ายเงิน
13. การนำเงินส่งคลัง
14. การจัดทำบัญชีการเงิน
15. การจัดทำรายการทางการเงินและงบการเงิน

16. การจัดทำและจัดหาแบบบัญชี ทะเบียนและรายงาน
17. การวางแผนพัสดุ
18. การกำหนดแบบรูปรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์หรือ

สิ่งก่อสร้าง

19. การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ
20. การจัดหาพัสดุ
21. การควบคุมดูแลบำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ
22. การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การบริหารงบประมาณ หมายถึง การบริหารงบประมาณที่โรงเรียนจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้บริการงานปฐมวัยของโรงเรียนสามารถดำเนินไปตามจุดมุ่งหมายหรือตามที่ต้องการงานงบประมาณเปรียบเสมือนส่วนประสานหรือคอยสนับสนุนให้โรงเรียนสามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายที่กำหนดด้วยความราบรื่น

โดยมีขอบข่ายการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน ด้านงานบริหารงานงบประมาณ ควรต้องดำเนินการมีดังต่อไปนี้

1. การจัดทำข้อมูลสารสนเทศด้านงบประมาณ
2. การจัดทำแผนเสนองบประมาณ
3. การจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ
4. การวางแผนการใช้งบประมาณอย่างเพียงพอ
5. การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
6. การบริหารการเงินและการบัญชี
7. การดำเนินการด้านงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึด

ประโยชน์เกิดแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ

8. การนิเทศ ติดตามการใช้งบประมาณ
9. การประเมินผลด้านงบประมาณ
10. การนำผลการประเมินด้านงบประมาณเป็นข้อมูลวางแผน พัฒนาการศึกษ

อย่างมีระบบ

3. ด้านการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อีสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ ความสามารถ มีขวัญกำลังใจได้รับการยกย่อง

เจ็ดชุกีรติที่มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

คิมบร็อกและนันเนอรี (Kimbrough and Nunney. 1988 : 65 - 70) ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานบุคลากรไว้ดังนี้

1. การวางนโยบายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียน
2. การกำหนดความต้องการของบุคลากร โดยกำหนดคุณสมบัติและหน้าที่ ซึ่งควรมอบหมายให้แก่ผู้ปฏิบัติที่มารับตำแหน่งต่าง ๆ
3. การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน โดยการจัดเข้าปฏิบัติงานตามความสามารถหรือจัดตามความเหมาะสม โดยผู้บริหารและคณะทำงานร่วมกันพิจารณา
4. การพัฒนาบุคลากรมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับหน่วยงาน โดยพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความชำนาญและความสามารถ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก : 51 - 63) ได้กำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหารและการจัดการสถานศึกษา ด้านการบริหารงานบุคคล ดังนี้

1. การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง
2. การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง
3. การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ
4. วินัยและการรักษาวินัย
5. การออกจากราชการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : 23 - 26) ได้กล่าวถึง ขอบเขตงานด้านบุคคลของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ไว้ดังนี้

1. การจัดอัตราส่วนระหว่างบุคลากรกับเด็ก
2. คุณสมบัติของครูผู้สอนระดับปฐมวัยที่ควรเป็น
3. บทบาทของครูปฐมวัยที่ควรพิจารณา
4. บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย
5. การพัฒนาครูผู้สอนระดับปฐมวัยในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ
6. การจัดสวัสดิการและขวัญกำลังใจ
7. การติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานการบริหารงานบุคคล

ซึ่งมีรายละเอียดของข่ายการดำเนินงานการบริหารงานบุคคลของศูนย์เด็กปฐมวัย
ต้นแบบ ดังนี้

1. การจัดอัตราส่วนระหว่างบุคลากรกับเด็ก

การจัดการศึกษาปฐมวัยให้บรรลุเป้าหมาย โรงเรียนควรจัดอัตราส่วนครูผู้สอน
ต่อเด็กให้เหมาะสมตามจำนวนเด็กเพื่อให้การดูแลเด็กทำได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพในกรณีที่มีเด็ก
จำนวนมาก ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบสามารถนำระบบอาสาสมัคร เช่น พ่อแม่หรือพี่เลี้ยงมาใช้
ในการแก้ปัญหาหรือเสริมกำลังอัตราส่วนครูผู้สอนต่อเด็ก เพื่อให้อัตราส่วนระหว่างครูผู้สอน
กับเด็กเป็นไปตามอัตราส่วนที่เอื้อประโยชน์ต่อเด็กมากที่สุด ในกรณีที่มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
ควรจัดให้มีบุคลากรผู้มีความรู้ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านรับผิดชอบดูแล เป็นต้น

2. คุณสมบัติของครูผู้สอนระดับปฐมวัย

คุณสมบัติของครูผู้สอนระดับปฐมวัยเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ต่อคุณภาพของเด็ก
ปฐมวัย จึงได้กำหนดคุณสมบัติของครูผู้สอนระดับปฐมวัยไว้ ดังนี้

2.1 คุณลักษณะด้านวุฒิ

2.1.1 จบการศึกษาทางด้านการศึกษาระดับปฐมวัย หรือจบการศึกษาสาขาอื่น ๆ
และผ่านการอบรมความรู้ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย

2.1.2 มีความรู้ด้านจิตวิทยาเด็ก จิตวิทยาพัฒนาการ โดยเข้าใจพัฒนาการ
ในแต่ละด้านอย่างแม่นยำ

2.1.3 มีความรู้ด้านหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สามารถพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษาปฐมวัยได้

2.1.4 มีความรู้และความสามารถจัดกิจกรรมได้ตามหลักการจัดการศึกษา
ปฐมวัย

2.1.5 มีความรู้และพัฒนาสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย ที่เหมาะสมกับกิจกรรม
แต่ละกิจกรรมที่จัดให้กับเด็ก

2.1.6 มีความรู้การประกันคุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัย

2.1.7 มีความรู้และทำวิจัยในชั้นเรียนได้ สามารถนำผลการวิจัยมาพัฒนาเด็ก

ได้เป็นอย่างดี

2.2 คุณลักษณะด้านความสามารถ

2.2.1 มีความสามารถในการวางแผนการจัดประสบการณ์ การดำเนินงาน
ในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.2 มีความสามารถในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมที่อบอุ่น เอื้อต่อการพัฒนาทุกด้าน

2.2.3 มีความสามารถในการจัดกิจกรรมได้หลากหลาย โดยให้เด็กมีโอกาสเลือกตัดสินใจ ในการปฏิบัติตามความสนใจและความต้องการของเด็ก

2.2.4 มีความสามารถในการจัดกิจกรรม โดยให้เด็กได้ฝึกกระบวนการคิด การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงตามแนวการจัดประสบการณ์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

2.2.5 มีความสามารถในการเล่นิทาน การพูด การเตรียมเด็กให้พร้อม โดยวิธีการต่าง ๆ

2.2.6 มีความสามารถในการจัดกิจกรรมในรูปแบบบูรณาการให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่นอย่างมีความสุข

2.2.7 มีความสามารถในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับเด็กโดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ

2.2.8 มีความสามารถในการจัดหาและผลิตสื่อ เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้

2.2.9 มีความสามารถในการพัฒนาและนำนวัตกรรมและเทคโนโลยี มาประยุกต์ใช้กับการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยอย่างเหมาะสม

2.2.10 มีความสามารถในการประเมินพัฒนาการที่หลากหลาย และมีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อสรุปการประเมินพัฒนาการที่หลากหลายและมีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อการประเมินพัฒนาการและนำไปพัฒนาเด็ก

2.3 คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ

2.3.1 มีสุขภาพจิตดี อารมณ์มั่นคง ใจเย็น

2.3.2 ยิ้มแย้มแจ่มใส อบอุ่น เป็นมิตร

2.3.3 มีกิริยาท่าทางสง่าผ่าเผย ใฝ่หาสุขภาพ เรียบง่าย อบอุ่น โยง

2.3.4 แต่งกายสะอาด สุภาพ เรียบร้อย

2.3.5 มีวินัยในตนเอง มีลักษณะผู้นำ ผู้ตามที่ดี

2.3.6 มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำงาน

2.4 คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์

2.4.1 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ปรับตัวเข้ากับบุคคลทุกระดับได้อย่างเหมาะสม

2.4.2 ยอมรับความคิดเห็น และความสามารถของผู้อื่น

2.4.3 เข้าใจความรู้สึก และความต้องการของผู้ปกครอง

2.4.4 สัมพันธภาพที่ดีกับเด็กปฏิบัติต่อเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน และเป็นกันเองกับเด็กทุกคน

2.4.5 มีสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคลหรือหน่วยงานอื่น มองบุคคลอื่นและมองโลกในแง่ดี

2.4.6 มีศิลปะในการพูดใช้คำพูดต่อเด็ก เพื่อนร่วมงาน ผู้ปกครอง และบุคคลทั่วไปได้เหมาะสมกับสถานการณ์

2.5 คุณลักษณะด้านอุดมการณ์ในวิชาชีพครู

2.5.1 รักและศรัทธาต่อวิชาชีพครู

2.5.2 อุทิศเวลา กำลังกาย กำลังใจ และสติปัญญาให้กับงานวิชาชีพครู

2.5.3 มีความสำนึกในหน้าที่ของความเป็นครู ปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ

2.5.4 มีความภูมิใจในความเป็นครูปทุมวัย เป็นผู้วางรากฐานที่ดีให้กับเด็กที่จะเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ

2.5.5 มีความมุ่งมั่น ไม่ทอดทิ้ง และเปี่ยมใจต่อการสอน

2.5.6 มีความเชื่อว่าเด็กมีความแตกต่างกัน การจัดประสบการณ์ จึงเน้นเด็กเป็นสำคัญจะช่วยให้เด็กพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

2.5.7 มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ เพื่อพัฒนาตนเอง ซึ่งจะบังเกิดผลกับเด็กและเพื่อนครู

2.6 คุณลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรม

2.6.1 มีความเมตตา กรุณา ซื่อสัตย์ สุจริต

2.6.2 มีความโอบอ้อมอารี

2.6.3 มีความเชื่ออย่างมีเหตุผล ไม่หลงงมงาย

2.6.4 มีสติมั่นในการคิด และการกระทำ

2.6.5 มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองดี

2.6.6 มีความเป็นกัลยาณมิตรกับเด็ก เพื่อนร่วมงาน ผู้ปกครอง และบุคคลทั่วไป ปฏิบัติตนในจรรยาบรรณในวิชาชีพครูรักเด็ก เอาใจใส่ให้ความดูแล ช่วยเหลือเมื่อเด็กเกิดปัญหา

3. บทบาทของครูปทุมวัย

ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งต่อเด็กปทุมวัยเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างมาก ซึ่งเยาวพา เตะคุปต์ (2542 : 113 - 116) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูปทุมวัยที่ควรพิจารณาดังนี้

3.1 การปฏิบัติตนของครูปฐมวัยต่อเด็ก ครูปฐมวัยควรมีความเข้าใจธรรมชาติของเด็กปฐมวัยในเรื่องต่อไปนี้

3.1.1 ไม่ชอบอยู่นิ่ง ชอบเคลื่อนไหว อยากรู้อยากเห็นจึงต้องมีกิจกรรมตลอดเวลา

3.1.2 ชอบเล่น เด็กต้องการโอกาสได้เล่นอย่างร่าเริงแจ่มใส

3.1.3 ระยะเวลาความสนใจสั้น

3.1.4 สนใจสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ชอบสีต่าง ๆ สีที่แปลกตา ชอบรูปภาพ

3.1.5 เบื่อง่าย เบื่อที่จะเห็นของเก่า ๆ ซ้ำซาก

3.2 ความรู้ความต้องการของเด็ก โดยทั่วไปแล้วเด็กจะมีความต้องการตรงกันในเรื่องต่อไปนี้คือ

3.2.1 ความรัก เด็กทุกคนต้องการความรักอย่างสม่ำเสมอ

3.2.2 ความปลอดภัยเด็กทุกคนต้องการความปลอดภัยทางร่างกาย และต้องการความปลอดภัยทางสังคม

3.2.3 การยอมรับว่าเป็นคนสำคัญคนหนึ่งในบ้าน ในชั้นเรียนของโรงเรียน อยากรับแสดงความสามารถเพื่อให้ได้รับการยกย่องชมเชย

3.2.4 ความเป็นคนสำคัญของตนเอง อยากรทดลอง อยากรทำ อยากรู้ อยากรู้เห็น เด็ก ๆ จะพยายามทำทุกสิ่งด้วยตนเองและจะมีความสุขความภูมิใจ ความมั่นใจ เมื่อประสบผลสำเร็จ

3.2.5 ความเหนียวรั้งควบคุมตนเอง ต้องการแนะนำชักจูง มีคนคอยเอาใจใส่ให้กำลังใจ

3.2.6 การเลียนแบบผู้ใหญ่ เด็กจะเลียนแบบคนใกล้ชิด คนที่เด็กรัก ดังนั้น พ่อ แม่ ครู ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก

3.2.7 การยึดถือ ยึดมั่นเพื่อยึดเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่ควร

3.2.8 คำแนะนำและเหตุผล เด็กชอบถามเพราะต้องการทราบและต้องการคำแนะนำ

3.3 ให้ความอบอุ่นแก่เด็ก ด้วยการใช้ปฏิบัติดังนี้

3.3.1 แสดงให้เห็นว่าครูรักเด็กอยู่เสมอ

3.3.2 ยอมรับความจริงในความแตกต่างระหว่างบุคคล

3.3.3 ให้โอกาสเด็กแต่ละคนได้ประสบความสำเร็จด้วยความภูมิใจ

3.3.4 ใช้วิธีละมุนละไมในการปกครองเด็ก ไม่ควรทำโทษเด็ก หักดีเด็ก ควรเตือนด้วยสายตาหรือให้อาณัติสัญญาณเพื่อให้เด็กรู้สึกตัวเมื่อทำผิด

3.4 การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็ก การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

3.4.1 การจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย เปิดโอกาสให้เด็กคิดด้วยตนเอง ตัดสินใจด้วยตนเองอย่างถูกต้อง

3.4.2 การจัดต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล กิจกรรมสำหรับเด็ก ๆ ควรเป็นไปตามความสามารถ ครูคอยส่งเสริมสนับสนุน คอยซักถาม ชมเชย และคอยดูแลให้กำลังใจ

3.4.3 ทำตัวอย่างที่ดีให้เด็กเลียนแบบ เพราะเด็ก ๆ ชอบเลียนแบบ ผู้ใกล้ชิด ปล่อยให้เด็กหาวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุด ครูคอยช่วยแนะนำเพียงเล็กน้อย แต่ต้องดูแลอย่างใกล้ชิด

3.4.4 ครูปฐมวัยควรเล่นกับเด็กอย่างเหมาะสม เด็กบางคนไม่ชอบ แข่งขัน บางครั้งครูควรหลีกเลี่ยงการเปรียบเทียบว่าคนนั้นดีกว่า คนนี้ดีกว่า เป็นต้น

3.4.5 จัดสิ่งแวดล้อมเพื่อเด็กสามารถเลือกหาประสบการณ์ได้ตามความต้องการ เช่น ห้องทำงาน ที่เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นบล็อก ปั้นดินเหนียว ระบายสี เป็นต้น

3.5 การประเมินความพร้อมในการเรียนรู้ เป็นการประเมินพัฒนาการ ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เพื่อหาแนวทางส่งเสริมและแก้ไขลักษณะนิสัยต่าง ๆ หลังจากครูปฐมวัยได้มีบทบาทในการศึกษาธรรมชาติความต้องการของเด็ก การให้ความอบอุ่นเด็ก การจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็กและการประเมินพัฒนาการเด็กแล้ว ครูปฐมวัยควรมีบทบาทสำคัญ ดังนี้

3.5.1 บทบาทในฐานะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก เด็กปฐมวัยจะเรียนรู้โดยการเลียนแบบได้ดีมาก ดังนั้นครูจึงควรมีบุคลิกภาพเป็นแบบอย่างที่ดี ใช้เสียงอ่อนโยน สุขภาพ พูดเป็นประโยคชัดเจน ฝึกความมีระเบียบวินัย ความสะอาด ความประหยัด โดยการจัดสภาพห้อง มุมเล่นเด็ก ให้เด็กรู้จักเล่น รู้จักเก็บรักษาและซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์

3.5.2 บทบาทครูในการเสริมสร้างบุคลิกภาพและการสร้างสรรค์ ครูต้องตั้งใจฟังขณะที่เด็กพูด สนใจต่อคำถามของเด็ก ส่งเสริมให้เด็กอยากรู้อยากเห็น ครูต้องชมเชยหรือแสดงกิริยาชื่นชมในผลงานเด็ก พยายามให้เด็กมีความมั่นใจในความสามารถ ครูต้องเคารพในความแตกต่างของเด็ก ไม่นำเด็กมาเปรียบเทียบกัน ให้โอกาสให้เด็กได้เล่นและทำกิจกรรมด้วยตนเองอย่างอิสระสร้างสรรค์

3.5.3 บทบาทของครูในการส่งเสริมนิสัยส่วนตัวและสังคม ครูต้องฝึกให้เด็กมีนิสัยกิจวัตรส่วนตัวอย่างมีระเบียบ เช่น การร่วมกิจกรรม การขับถ่าย การรักษาความสะอาด

ครูต้องส่งเสริมให้เด็กสามารถเล่นดนตรีง่าย ๆ ต้องเอาใจใส่แก้ไขปรับปรุงการทรงตัวที่ไม่เหมาะสมของเด็ก เป็นต้น

3.5.4 บทบาทของครูในการส่งเสริมโภชนาการของเด็ก ให้เด็กรู้จักรับประทานอาหารที่ดีมีประโยชน์ ส่งเสริมให้เด็ก ผู้ปกครองจัดทำอาหารกลางวัน อาหารว่างอย่างเหมาะสม เด็ก ๆ ควรได้ดื่มนมในปริมาณที่เหมาะสมทุกวัน

3.5.5 บทบาทของครูในการส่งเสริมความเข้าใจภาษา ครูต้องสนทนากับเด็ก เด็กสามารถบอกชื่อ บอกสกุล บอกสี ฯลฯ ได้ ครูต้องมีทักษะในการเล่านิทาน อ่านหนังสือให้เด็กฟัง ให้เด็กเล่าเรื่องตนเอง ส่งเสริมให้เด็ก ๆ ได้เล่นบทบาทสมมติโดยจัดเป็นมุมบ้านหรืออื่น ๆ

3.5.6 บทบาทหน้าที่ทางวิชาการ ครูปฐมวัยต้องมีความรู้ความเข้าใจ แผนการจัดการประสบการณ์ การจัดการเรียนการสอน การจัดการประเมินผล สื่อ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี จัดกิจกรรมและประสบการณ์พัฒนาเด็กให้มีความพร้อมทั้ง 4 ด้าน

3.5.7 บทบาทหน้าที่ทางธุรการ ประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครองจัดทำประวัติ นักเรียน จัดทำบัญชีเรียกชื่อ สมุดประจำชั้น ตารางกิจกรรมประจำวัน ใบบทวสุขภาพ บัญชีวัสดุอุปกรณ์ จัดบริเวณที่เล่นให้เด็กอยู่ในสภาพที่สะอาด เรียบร้อยและปลอดภัย

3.5.8 บทบาทในการจัดชั้นเรียน ชั้นเรียนควรมีสภาพเป็นทั้งบ้าน และที่เลี้ยงเด็ก สิ่งที่ควรพิจารณาก็คือ เรื่องสี ควรเป็นสีอ่อนๆ มีความกลมกลืน มีแสงสว่างเพียงพอ มีความสะอาด มีอากาศถ่ายเทได้ดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความสะดวก ปลอดภัย เกิดความสนุกสนานและส่งเสริมประสบการณ์แก่เด็ก

4. บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย

การบริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่เลี้ยงดูอบรมและจัดประสบการณ์เรียนรู้แก่เด็กปฐมวัยเป็นเรื่องสำคัญ มีความละเอียดอ่อน ดังนั้นผู้บริหารจึงมีบทบาทสำคัญที่ครอบคลุมเรื่องต่อไปนี้

4.1 ผู้บริหารควรต้องมีความรู้เกี่ยวกับลักษณะการพัฒนาร่างกายต่าง ๆ ของเด็กปฐมวัยเช่นเดียวกับครูผู้สอนและต้องทำหน้าที่อำนวยความสะดวกส่งเสริมสนับสนุนเกี่ยวกับการเล่น เครื่องเล่น เครื่องสนามที่มีคุณภาพ

4.1.1 จัดสร้างหรือผลิตและจัดหาอุปกรณ์เครื่องเล่นสนาม รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติบริการอย่างเพียงพอเหมาะสม

4.1.2 จัดเครื่องเล่นสนาม บรรยากาศ สภาพแวดล้อมส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก

4.2 มีบทบาทในการนิเทศการจัดกิจกรรม การจัดประสบการณ์ การดูแล
อบรมเด็ก รวมทั้งการช่วยเหลือครูให้สามารถจัดกิจกรรม ประสบการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3 มีบทบาทให้ครูมีโอกาพัฒนาตนเอง รวมทั้งสนับสนุนการทำงานเป็นกลุ่ม
ของครูด้วย

4.4 มีบทบาทติดต่อผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องเด็กที่บ้านให้เข้าใจเด็กของตน
รวมทั้งเพื่อให้เลี้ยงดูเอาใจใส่เด็กอย่างถูกต้อง

4.5 ผู้บริหารควรติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น เช่น สาธารณสุข
องค์กรปกครองท้องถิ่นเพื่อดูแลช่วยเหลือเด็กกรณีที่ประสบปัญหา เป็นต้น

4.6 บทบาทเกี่ยวกับการบริหารบุคลากร เช่น การสรรหาบุคลากร การจัด
บุคลากรปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสม เป็นต้น

4.7 บทบาทในการหาเงินและเครื่องอำนวยความสะดวกทั้งหลาย ซึ่งโรงเรียนจะรอ
แต่เพียงงบประมาณอย่างเดียวไม่ได้ ต้องระดมทรัพยากรในท้องถิ่นร่วมด้วย

4.8 บทบาทในการประชาสัมพันธ์ โรงเรียนปฐมวัย ผู้บริหารจะต้องเป็น
นักประชาสัมพันธ์

5. การพัฒนาครูผู้สอนระดับปฐมวัยในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ

โรงเรียนมีภารกิจและหน้าที่ในการพัฒนาครูผู้สอนระดับปฐมวัยทุกคน
ครูผู้สอนคนใหม่ต้องได้รับการปฐมนิเทศ เช่น เป้าหมายของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ หลักสูตร
การศึกษาปฐมวัย การจัดประสบการณ์ การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ การประเมินพัฒนาการ
เด็กปฐมวัย การวางแผน การจัดกิจกรรมประจำวันของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ สุขภาพและ
ความปลอดภัย ความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน การแนะแนวและเทคนิคการจัดชั้นเรียน
 เป็นต้น

6. การจัดสวัสดิการและขวัญกำลังใจ

ผู้บริหารศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบควรดูแลการจัดกิจกรรมส่งเสริมสวัสดิการและ
ขวัญกำลังใจครูผู้สอนระดับปฐมวัยอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ เพื่อให้ครูผู้สอนมีความพึงพอใจ
หน้าที่การงานของตน มีสุขภาพจิตและกายที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อเด็ก มีความตั้งใจ
ที่จะสอน ดูแลเด็กและทำงานในหน้าที่นั้นได้นานขึ้น การจัดสวัสดิการและขวัญกำลังใจอาจจัดทำ
ในรูปแบบการให้คำปรึกษา การจัดประชุมเป็นกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ อาจเป็นการจัดสวัสดิการ
อาหารกลางวันให้ครูรับประทานร่วมกับเด็ก ตลอดจนให้การยกย่อง ชมเชยเผยแพร่ผลงาน
เป็นเกียรติประวัติต่อไป

7. การติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานบริหารงานบุคคล

ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบควรดำเนินการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยอาจให้บุคคลทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการประเมินผลและจัดทำรายงานผลการดำเนินงานเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนางานบุคคลทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการประเมินผลและจัดทำรายงานผลการดำเนินงานเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนางานบุคลากรในปีต่อไป และรายงานผลต่อหน่วยงานต้นสังกัด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : 11 - 12) ได้กำหนดขอบข่ายหรือภารกิจงาน ดังนี้

1. การวางแผนอัตรากำลัง
2. การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง
4. การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
5. การเลื่อนขั้นเงินเดือน
6. การลาทุกประเภท
7. การประเมินผลการปฏิบัติงาน
8. การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
9. การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน
10. การรายงานผลการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
11. การอุทธรณ์และการร้องทุกข์
12. การออกจากราชการ
13. การจัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
14. การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
15. การส่งเสริมประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
16. การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ
17. การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ
18. การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรม สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

19. การสนับสนุนส่งเสริมการขอรับใบอนุญาตและการขอต่อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

20. การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคลเป็นการบริหารการดำเนินงานที่ผู้บริหารได้พิจารณาบุคคลหรือสรรหา บรรจุแต่งตั้งให้บุคคลที่มีความสามารถ มีความเหมาะสมทางด้านงานปฐมวัยเข้ามาทำงานในหน่วยงานปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีขอบข่ายการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน ด้านงานการบริหารงานบุคคล ควรต้องดำเนินการมีดังต่อไปนี้

1. การวางแผนอัตรากำลังคนอย่างเพียงพอ
 2. การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ
 3. การจัดสวัสดิการและขวัญกำลังใจ
 4. การมีคุณสมบัติที่เหมาะสมของครูปฐมวัย
 5. การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้
 6. การมีวินัยและการรักษาวินัยการปฏิบัติตามระเบียบราชการ
 7. ความรู้ความสามารถของบุคลากรปฐมวัย
 8. การสร้างเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม
 9. การติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลบุคลากร
 10. การนำผลการประเมินไปใช้พัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบ
4. ด้านการบริหารทั่วไป

การบริหารทั่วไปเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยประสานส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารงานอื่น ๆ ให้บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริม สนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกระดับทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามบทบาทของสถานศึกษา ตลอดจนการจัดและให้บริการการศึกษาของบุคคล ชุมชน หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก : 39 - 50) ได้กำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหารและการจัดการสถานศึกษา ด้านการบริหารทั่วไป ดังนี้

1. การดำเนินงานธุรการ
2. งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
 4. การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
 5. การจัดระบบบริหารและพัฒนาองค์กร
 6. งานเทคโนโลยีสารสนเทศ
 7. การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคคล และบริหารทั่วไป
 8. การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
 9. การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
 10. การรับนักเรียน
 11. การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย
 12. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
 13. การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน
 14. การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
 15. การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคลชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมที่จัดการศึกษา
 16. งานประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น ๆ
 17. การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
 18. การบริการสาธารณะ
 19. งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น ๆ
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : 27 - 31) ได้กำหนดขอบข่ายงานบริหารทั่วไปของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ไว้ดังนี้
1. การจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ
 2. การส่งเสริมสนับสนุนด้านการบริหารวิชาการ งบประมาณ งานบุคคล และบริหารทั่วไป
 - 2.1 สืบหาปัญหา ความต้องการจำเป็นด้านงานวิชาการ งบประมาณ งานบุคคล และบริหารทั่วไป
 - 2.2 จัดระบบส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวก
 - 2.3 จัดหาสื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสม
 - 2.4 ติดตามประเมินผลการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก

3. การบริหารจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ
 - 3.1 กำหนดแนวทางวางแผนการบริหารจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
 - 3.2 ดำเนินการจัดหา ปรับปรุง บำรุงรักษา พัฒนา อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
 - 3.3 จัดให้มีมาตรการและดำเนินการเพื่อความปลอดภัยของอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
 - 3.4 ดำเนินการจัดแหล่งการเรียนรู้
4. การประชาสัมพันธ์ บริการ และความร่วมมือขอความช่วยเหลือการดำเนินงานของศูนย์เด็กปฐมวัย ซึ่งมีรายละเอียดขอความช่วยเหลือการดำเนินงานการบริหารทั่วไปของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ดังนี้
 - 4.1 การจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ รวบรวมข้อมูลจากทุกฝ่ายเพื่อนำมาจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการบริหารวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และบริหารทั่วไปให้เป็นปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินงานของศูนย์เด็กปฐมวัย ระบบสารสนเทศด้านวิชาการ เช่น จัดทำข้อมูลของเด็กเป็นรายบุคคล เป็นต้น
 - 4.2 การส่งเสริมสนับสนุนด้านการบริหารงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคลากร ตำรวจปัญหา ความต้องการจำเป็นของด้านการบริหารงานวิชาการงานงบประมาณงานบุคลากรและงานบริหารทั่วไปในระดับปฐมวัย
 - 4.2.1 จัดระบบส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกในด้านการบริหารวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคลากร และบริหารทั่วไปในระดับปฐมวัย
 - 4.2.2 จัดหาสื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานทุกด้านในระดับปฐมวัย
 - 4.2.3 ติดตามประเมินผลการสนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของบุคลากรในระดับปฐมวัย
 - 4.3 การบริหารจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมในศูนย์เด็กปฐมวัย กำหนดแนวทางวางแผนการบริหารจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของศูนย์เด็กปฐมวัย ดำเนินการจัดหา ปรับปรุง บำรุงรักษา/พัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของศูนย์เด็กปฐมวัย ให้ได้ตามมาตรฐาน มีความปลอดภัย และเอื้อต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนี้
 - 4.3.1 อาคารเรียนของเด็กปฐมวัย ควรจัดให้เป็นสัดส่วน มีรั้วและคาน้ำถึงความปลอดภัยเป็นหลัก เช่น ไม่ตั้งอยู่ในบริเวณลับตาหรือใกล้บริเวณที่อาจเสี่ยงต่อการเกิดอันตราย ไม่มีหลุมหรือบ่อน้ำ รวมทั้งไม่ควรปลูกต้นไม้ที่มีหนามแหลมคม รกทึบ เป็นต้น

4.3.2 ห้องเรียนปฐมวัย ควรมีพื้นที่เพียงพอเพื่อการจัดมุมประสบการณ์ การทำกิจกรรมกลุ่ม การทำกิจกรรมรายบุคคล ห้องเรียนควรมีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทได้ สะดวกปราศจากเสียงรบกวน มีทางเข้า-ออกสะดวก

4.3.3 ห้องน้ำ-ห้องส้วม-ที่ล้างมือ ควรตั้งอยู่ในบริเวณที่เด็กปฐมวัยใช้ได้ สะดวก และไม่ตั้งอยู่บริเวณที่ลับตาคน หากมีประตูจะต้องไม่ใส่กลอนหรือกุญแจ และมีส่วนสูงที่ผู้ใหญ่สามารถมองเห็นได้จากภายนอก มีจำนวนเพียงพอและเหมาะสมกับการใช้งานของเด็ก จำนวนอัตราส่วน โถส้วมที่ควรมีต่อเด็กเท่ากับ 1 ต่อ 10 - 12 คนในกรณีที่ไม่สามารถจัดทำห้องส้วม สำหรับเด็กปฐมวัยเป็นการเฉพาะได้ ควรปรับสิ่งที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมตามวัยของเด็ก โดยจัดหา วัสดุอุปกรณ์เพิ่มเติม เพื่อให้เด็กสามารถใช้ได้อย่างปลอดภัย

4.3.4 บริเวณที่ประกอบอาหารและรับประทานอาหาร ควรแยกต่างหากจาก ห้องเรียนและมีอุปกรณ์เครื่องใช้ที่ถูกสุขลักษณะ สะอาด ปลอดภัยและเหมาะสมกับเด็ก ในกรณีที่ ไม่มีบริเวณรับประทานอาหารแยกต่างหาก ให้เลือกใช้บริเวณที่เหมาะสม แต่ต้องคำนึงถึง ความสะอาด ความสะอาดและความปลอดภัยของเด็ก

4.3.5 จัดให้มีมาตรการและดำเนินการเพื่อความปลอดภัยของอาคารสถานที่ และสภาพที่แวดล้อมศูนย์เด็กปฐมวัย ดังนี้

1) จัดให้มีผู้ดูแลรับผิดชอบด้านความปลอดภัยให้มีรั้วรอบบริเวณ ศูนย์เด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กปลอดภัยในการที่จะออกไปเดินเล่นตามมุมต่างๆ คนเดียว หรือออกไป เล่นเป็นกลุ่ม ๆ ไม่ใช่หน้าต่างกระจก ซึ่งจะแตกง่ายและเป็นอันตรายต่อเด็ก

2) ติดตั้งอุปกรณ์ระบบความปลอดภัยหรือเครื่องตัดไฟภายในอาคาร รวมทั้งติดตั้งเครื่องดับเพลิงอย่างน้อย 1 เครื่องในแต่ละชั้นตอนอาคาร

3) ติดตั้งปลั๊กไฟให้สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร ถ้าติดตั้งต่ำกว่า ที่กำหนดจะต้องมีฝาปิด เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กเล่นได้ ควรหลีกเลี่ยงเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ทำด้วยวัสดุที่หักง่ายหรือมีส่วนแหลมคม หากเป็นไม้ต้องไม่มีเหลี่ยมหรือเหลี่ยมคมและไม่ใช้ สายไฟต่อพ่วง

4) มีผู้เก็บยาและเครื่องเวชภัณฑ์การปฐมพยาบาลอยู่ในที่สูง สะดวก ต่อการหยิบใช้และเก็บในที่ปลอดภัยให้พื้นมือเด็ก

5) ติดตั้งวัสดุกันลื่นในบริเวณห้องน้ำ - ห้องส้วม และเก็บสารเคมีหรือน้ำยาทำความสะอาดไว้ในที่ปลอดภัยให้พื้นมือเด็ก

6) ติดตั้งอุปกรณ์เพื่อป้องกันพาหะนำโรค และมีมาตรการป้องกันด้านสุขอนามัย

7) มีผู้เครื่องเล่นให้อยู่ในระยะห่างกันพอสมควร ตรวจสอบ ดูแล บริเวณเครื่องเล่นให้ปลอดภัยจากสัตว์และแมลงมีพิษ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กในขณะที่เด็กเล่น

8) ดำเนินการจัดแหล่งการเรียนรู้ การจัดการศึกษาปฐมวัย ต้องอาศัยแหล่งการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้พัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร ควรจัดเตรียมแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายที่มีอยู่ในท้องถิ่นชุมชน ทั้งแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกสถานศึกษามีการดำเนินการ ดังนี้

(1) รวบรวมแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในสถานศึกษา และชุมชนที่ครอบคลุมถึงบุคคล สถานที่ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

(2) จัดสร้างแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่ตอบสนองกับการเรียนรู้ใช้แหล่งเรียนรู้ควบคู่ไปกับการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กให้เกิดประโยชน์ และประสิทธิภาพ

4.4 การประชาสัมพันธ์ บริการ และความร่วมมือ แนวปฏิบัติมีดังนี้

การประชาสัมพันธ์เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนให้เกิดการสร้างความเข้าใจที่ดีตลอดจนการเข้ามาสนับสนุนจากบุคคล หน่วยงาน ทำให้การจัดการศึกษาในศูนย์เด็กปฐมวัยประสบความสำเร็จ

4.4.1 หลักการประชาสัมพันธ์ ควรคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้

4.4.2 ความเหมาะสม คือการใช้วิธีการง่าย ๆ หลาย ๆ วิธี ตามความเหมาะสม

4.4.3 ความทั่วถึง คือมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงทุกกลุ่มคนทุกหน่วยงาน

4.4.4 ความบริสุทธิ์ใจและตรงไปตรงมา

4.4.5 ความต่อเนื่อง คือ การดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ

4.4.6 ความพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากผู้ที่มี

ส่วนได้ส่วนเสีย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ภายในศูนย์เด็กปฐมวัย ในการดำเนินงานของศูนย์เด็กปฐมวัย ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งและพัฒนาศูนย์เด็กปฐมวัย

2. เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีในการดำเนินงานของศูนย์เด็กปฐมวัย ระหว่างศูนย์เด็กปฐมวัยกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานอื่น

3. เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธา เลื่อมใส และความนิยมในการจัดการศึกษาปฐมวัยในศูนย์เด็กปฐมวัย การดำเนินการ และผลงานทั้งหลายของเด็กปฐมวัยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความราบรื่น

แนวทางการดำเนินการประชาสัมพันธ์ ควรดำเนินการ ดังนี้

1. ประชุมชี้แจงครูผู้สอนและบุคลากรอื่น ๆ ของสถานศึกษา รวมถึงชุมชนให้ทราบถึงวัตถุประสงค์การจัดตั้งและพัฒนาเป็นศูนย์เด็กปฐมวัย เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน ร่วมมือกันในการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามจุดหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย

2. จัดบริการให้ความรู้ โดยจัดทำเอกสาร จุลสาร แผ่นพับ คู่มือ เว็บไซต์ เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กแก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไปตลอดจนหน่วยงานอื่น ๆ

3. จัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับความก้าวหน้าของการจัดกิจกรรมการแสดงผลงานทางวิชาการของศูนย์เด็กปฐมวัย

4. ประชุมพ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและศูนย์เด็กปฐมวัย สร้างบรรยากาศอันอบอุ่นให้ผู้ปกครอง จัดให้มีการพบปะทำกิจกรรมร่วมกับพ่อแม่ ผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง เพื่อพ่อแม่ผู้ปกครองจะได้สร้างความเข้าใจสนับสนุนการเรียนการสอนของบุตรหลานตนได้อย่างถูกต้อง

5. จัดปฐมนิเทศพ่อแม่ผู้ปกครองอย่างน้อย 2 ครั้ง คือ ก่อนเด็กเข้าเรียนชั้นปฐมวัย และก่อนเด็กจะเลื่อนขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อให้พ่อแม่ผู้ปกครองเข้าใจการศึกษาทั้ง 2 ระดับ และให้ความร่วมมือช่วยเหลือเด็กให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ให้ดีขึ้น ตัวอย่างหัวข้อการปฐมนิเทศ เช่น การสอนอ่าน-เขียนในระดับอนุบาลศึกษาสอนอย่างไร เมื่อไร เด็กจึงจะพร้อมที่จะเขียนหนังสือ งานวิจัยเกี่ยวกับผลการเตรียมความพร้อมให้เด็กเกิดผลคืออย่างไร พ่อแม่ผู้ปกครองช่วยเหลือเด็กให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างไร เป็นต้น

6. เยี่ยมบ้านเด็กเพื่อพบปะสนทนากับพ่อแม่ผู้ปกครอง ของเด็กในภาวะปกติ หรือยามเจ็บป่วย

7. นำเด็กเป็นสื่อกลางในการสร้างความเข้าใจที่ดีแก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างศูนย์เด็กปฐมวัย ชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ

8. จัดให้มีพิธีมอบโล่ เข็ม หรือเกียรติบัตรแก่ครูผู้สอน เด็ก ภารโรงและผู้มีอุปการคุณกับศูนย์เด็กปฐมวัย งานบริการของศูนย์เด็กปฐมวัย ศูนย์เด็กปฐมวัยมีหน้าที่ให้บริการแก่บุคคลและหน่วยงาน ได้แก่ เครือข่ายครูผู้สอน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร และสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย งานบริการที่ศูนย์เด็กปฐมวัยควรจัด เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และ

สร้างความรู้ความเข้าใจที่เป็นส่วนที่เกี่ยวข้อกับการพัฒนาเด็ก นวัตกรรม งานวิจัย องค์ความรู้ใหม่ ความเคลื่อนไหวทางการศึกษาปฐมวัย รูปแบบและกิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์เด็กปฐมวัย ดังนี้

- 8.1 ให้คำแนะนำปรึกษาในด้านการพัฒนาเด็ก
- 8.2 ให้บริการยืมสื่อ วัสดุ และอุปกรณ์
- 8.3 เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการศึกษาปฐมวัยของชุมชน
- 8.4 สนับสนุนให้ผู้ปกครองและบุคลากรอื่น ๆ ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย
- 8.5 ประสานความร่วมมือ ศูนย์เด็กปฐมวัย ควรมีการประสานความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ปฐมวัย ดังนี้
- 8.6 ประสานความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงาน เข้ามาเป็นคณะกรรมการของสถานศึกษาหรือศูนย์เด็กปฐมวัย
- 8.7 ประสานความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ในการเป็นวิทยากรให้ความรู้คำแนะนำเกี่ยวกับเด็ก
- 8.8 ประสานความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
- 8.9 ประสานและสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการเรียนรู้ในเขตพื้นที่บริการการให้บริการข้อมูลสารสนเทศแก่ชุมชน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การบริหารทั่วไป หมายถึง การบริหารงานด้านการประสานงาน การบริหารการส่งเสริมสนับสนุน การบริหารการอำนวยความสะดวก และการบริหารความสะอาดต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานระดับปฐมวัยของโรงเรียนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีคุณภาพ

โดยมีขอบข่ายการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน ด้านงานการบริหารทั่วไป ควรต้องดำเนินการมีดังต่อไปนี้

1. การจัดทำข้อมูลสารสนเทศนักเรียนปฐมวัย
2. การดำเนินงานธุรการและงานสารบัญระดับปฐมวัย
3. การจัดระบบควบคุมภายใน
4. การจัดทำสำมะโนนักเรียน
5. ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น ๆ

6. การจัดสภาพในห้องเรียนให้เหมาะสมและเอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาการ
ของเด็กปฐมวัย

7. การจัดอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

8. การดูแล บำรุง รักษาสถานที่

9. การดำเนินงานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษา

10. การประชาสัมพันธ์และวางแผนรับนักเรียน

11. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักเรียนอย่างเหมาะสม

12. การระดมทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อพัฒนาการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

13. การจัดอาหารกลางวันที่มีคุณภาพถูกต้องอนามัยให้แก่ นักเรียน

14. การจัดอาหารเสริม (นม) บริการนักเรียนอย่างเพียงพอเหมาะสม

15. การช่วยเหลือนักเรียนและมาตรการให้นักเรียนได้รับ ความปลอดภัย

16. การให้บริการสาธารณะแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

17. ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานอื่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

18. การให้บริการการศึกษาแก่ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร และหน่วยงานอื่น

19. การควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผลการบริหารงานทั่วไปให้บรรลุผล
เสร็จตามวัตถุประสงค์

20. การนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : 12 - 13) กำหนดขอบข่าย/
ภารกิจงาน ดังนี้

1. การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ

2. การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา

3. การวางแผนการบริหารงานการศึกษา

4. งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน

5. การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร

6. การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน

7. งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ลิขสิทธิ์ของกรมการศึกษาระดับมัธยมศึกษา
ลิขสิทธิ์ของกรมการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

8. การดำเนินงานธุรการ

9. การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

10. การจัดทำสำมะโนผู้เรียน

11. การรับนักเรียน
 12. การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องจัดตั้ง ยุบรวมหรือเลิกสถานศึกษา
 13. การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย
 14. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
 15. การทัศนศึกษา
 16. การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน
 17. การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
 18. การส่งเสริมสนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
 19. งานประสานราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น
 20. การรายงานผลการปฏิบัติงาน
 21. การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
 22. แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน
- สรุปได้ว่า โครงสร้างการบริหารงานดังกล่าวข้างต้น เป็นรูปแบบการบริหารที่มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาไปจากส่วนกลางหรือจากเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษาโดยตรง ให้สถานศึกษามีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารสถานศึกษาอย่างอิสระเสรีและมีความคล่องตัวในการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารวิชาการ 2) ด้านการบริหารงบประมาณ 3) ด้านการบริหารงานบุคคล และ 4) ด้านการบริหารทั่วไป ซึ่งเป็นกลยุทธ์เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีการบริการที่หลากหลายเป็นการยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 8 - 11) กล่าวว่าไว้ว่าปัญหาในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสถานศึกษาขนาดเล็ก ในเด็กที่มีอายุ 0-5 ปี สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ไม่สามารถบริการได้ครอบคลุมทั่วถึง ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพขาดการประสานงานตลอดจนทิศทางในการจัดการศึกษา
2. ขาดการบูรณาการที่มีประสิทธิภาพการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นองค์รวม ต้องมีบูรณาการของงานต่าง ๆ ได้แก่ สภาพการศึกษาการปกป้องคุ้มครองความมั่นคงทางสังคม ศักดิ์สิทธิ์ มีบุคลากรที่ต้องประสานงานด้านความรู้และทักษะระดับท้องถิ่น ระดับประเทศและระดับสากล

3. ขาดคุณภาพ ผลการสำรวจการจัดบริการพัฒนาเด็กวัย 3-5 ปี พบว่าด้อยคุณภาพ ทั้งในด้านการบริหารและการจัดการ ขาดคุณภาพในวิธีการเลี้ยงดู เช่น เข้าใจผิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ยึดเด็กเป็นสำคัญ การเรียนรู้ให้เด็กท่องจำอย่างเดียว ไม่ส่งเสริมให้เด็กใช้ความคิด ตั้งแต่เล็ก ให้เด็กล้มอยู่กับที่ทั้งวัน การจัดหลักสูตรที่ตายตัว การเร่งการสอนอ่าน เขียน คณิตเลข บังคับให้เด็กทำการบ้านทุกวัน ขาดทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคม การแก้ปัญหา การช่วยเหลือตนเองและวินัยสังคม

4. ขาดการให้ความรู้แก่พ่อแม่ ผู้ปกครองในการเป็นพ่อแม่ที่ดีและวิธีรักลูกในทางที่ถูกที่ควร

5. ขาดบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก ขาดกระบวนการผลิตบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างต่อเนื่อง เช่น ขาดกุมารแพทย์ จิตแพทย์เด็ก นักจิตวิทยาเด็ก ครู ด้านการศึกษาปฐมวัย เป็นต้น

6. ขาดการฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกระบวนการในการผลิตครู และเตรียมบุคลากรที่จะมาทำงานเกี่ยวกับเด็กปฐมวัย จะต้องเน้นการเสริมสร้างให้บุคลากรมีคุณสมบัติที่เหมาะสม มีความรู้ ความเข้าใจ โดยเฉพาะด้านจิตวิทยาเด็ก ปัจจุบันยังขาดการอบรม ทั้งก่อนประจำการและระหว่างประจำการอย่างเป็นระบบ

7. ขาดความเข้าใจเรื่องปรัชญาทางการพัฒนาการเด็กปฐมวัย และขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องสิทธิเด็กและสิทธิมนุษยชนจึงทำให้ไม่เข้าใจสาเหตุที่ต้องจัดสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ที่ดีที่สุดสำหรับเด็กปฐมวัย

8. ขาดวิธีบริหารจัดการที่มีคุณภาพประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ ไม่ได้รับความรู้เฉพาะทางที่จะช่วยบริการแก่เด็กปฐมวัยเป็นไปอย่างคุณภาพรวมทั้งจัดหาและการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมแก่เด็กตามวัย

9. ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชน

10. ขาดการทอนแผนไปสู่การปฏิบัติ ประเทศไทยมีนโยบายและแผนพัฒนาเด็ก มาเป็นเวลากว่า 20 ปี แต่ไม่มีการกำหนดผู้รับผิดชอบโดยตรงในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และไม่มีการติดตามและประเมินผลให้มีการดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายและแผนต่าง ๆ

11. ขาดการวิจัยความรู้เชิงสังเคราะห์ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ และการพัฒนาเด็กปฐมวัย

ดังนั้น ปัญหาทางบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย จึงเป็นปัญหาที่พบกระจายอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของโครงสร้างการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ เช่น ขาดการให้ความรู้แก่พ่อแม่ ขาดความเข้าใจเรื่องปรัชญาทางการพัฒนาการเด็กปฐมวัย ขาดคุณภาพด้านการบริหารงบประมาณ เช่น ขาดวิธีบริหารจัดการที่มีคุณภาพประสิทธิภาพ ด้านการบริหาร

งานบุคคล เช่น ขาดบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก และด้านการบริหารทั่วไป ไม่สามารถบริการได้ครอบคลุมทั่วถึง ขาดการบูรณาการที่มีประสิทธิภาพ ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ขาดการทอนแผนไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งการศึกษาปัญหาต่างๆ เหล่านี้ จะเป็นประโยชน์เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนของผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องส่งผลให้การศึกษาของเด็กในระดับปฐมวัยมีคุณภาพดียิ่งขึ้นต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยต่างประเทศ

ทับส์ (Tubbs, 1996 : 4966 - A) ได้ศึกษาการรับรู้การบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จของผู้บริหารโรงเรียนในเมืองแคนดี้ มลรัฐจอร์เจียในด้านที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับดำเนินงานโรงเรียนท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาหลักสูตร การควบคุมงบประมาณ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและบทบาทของผู้นำ โดยเน้นถึงประสบการณ์ในการบริหารและตำแหน่งที่จะส่งผลต่อการรับรู้เรื่องดังกล่าวด้วย โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้บริหารจำนวน 87 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำรงตำแหน่งและประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารไม่มีผลต่อการรับรู้เกี่ยวกับบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ บทบาทของผู้นำ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการควบคุมงบประมาณ 2) ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเห็นด้วยกับการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือในการกำหนดตารางสอนของโรงเรียนมากกว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 3 ระดับไม่เห็นด้วยกับการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกคณะทำงานให้กับโรงเรียน

คาล (Kahl, 1997 : 6039-A) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพการสอนภายในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งผู้บริหารจำนวน 10 คนของโรงเรียนขนาดเล็กประจำท้องถิ่นทางตอนใต้ของรัฐแคลิฟอร์เนียได้สร้างขึ้นเพื่อประเมินคุณภาพการสอนของครูเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือมาตรฐานของสภาวิชาชีพการสอนระดับเด็กวัยรุ่นและเกณฑ์อื่น ๆ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารกำหนดเกณฑ์คุณภาพในการประเมินผลการสอนของครูคล้าย ๆ กัน แต่มีรายละเอียดบางอย่างแตกต่างกันในด้านภูมิหลังและการเตรียมผู้บริหารนอกจากนี้ยังพบว่า เกณฑ์ในการประเมินผลดังกล่าวสอดคล้องกับมาตรฐาน 6 ด้านจาก 11 ด้าน

ดันแคนและจิน (Duncan and Jean, 1998 : 6554-A) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนระดับท้องถิ่นในเมืองเบอร์มิวด้า (Bermuda) ประเทศแคนาดา โดยศึกษาจากเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาของรัฐ ครูในโรงเรียนและศึกษาจากตัวผู้บริหารโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาว่าผู้บริหารโรงเรียนได้ใช้เวลาปฏิบัติงานภารกิจของงานบริหารโรงเรียนด้านใดบ้าง และเกิดผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด เป็นการประเมินประสิทธิผลของผู้บริหารโรงเรียนโดยตรง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มมีความเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเพิ่มความรับผิดชอบ การปฏิบัติงานบริหารโรงเรียนให้ได้ผลมากยิ่งขึ้น และกลุ่มเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาได้ลงความเห็นว่าคุณสมบัติที่ผู้บริหารโรงเรียนบางแห่งสมควรที่จะต้องโยกย้ายเพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการบริหารโรงเรียนข้อเสนอแนะคือ มีความจำเป็นที่จะต้องจัดโครงการฝึกอบรมผู้บริหารโรงเรียนเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถการบริหารโรงเรียนให้มากขึ้น โดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาได้กำหนดโครงสร้างการฝึกอบรมแก่ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ที่จะเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนด้วย

เอฟวิตัน (Eveton, 2001 : 12005 - A) ได้ศึกษาปัญหาของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของครูในโรงเรียนประถมศึกษาชนบทของหน่วยงานบริการทางการศึกษา รัฐจอร์เจีย พบว่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของครูต้องการรับรู้ปัญหาของผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกัน จำแนกตามประสบการณ์ทางการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน พบว่า ครูมีทัศนะต่อกระบวนการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนโดยรวมและรายด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านบริหารงานบุคคล งานธุรการ งานปกครองและการบริการการศึกษาแก่ชุมชน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์ทางการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีปัญหาการบริหารโรงเรียนต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยในประเทศ

สาธิต ชูทอง (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาของการบริหารและการจัดการโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพของการบริหารและการจัดการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีเขต 1 ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไป พบว่าสภาพการปฏิบัติโดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก และมีปัญหาการปฏิบัติ โดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับน้อย 2) สภาพปัญหาของการบริหารและการจัดการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีเพศ อายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติและปัญหาโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) สภาพและปัญหาของการบริหารและการจัดการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็น

ของข้าราชการครู จำแนกตามระดับการศึกษา หน้าที่การปฏิบัติงาน และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง พบว่า การปฏิบัติโดยรวมและเป็นรายด้าน ครูมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนปัญหาโดยรวมและเป็นรายด้านครูมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4) สภาพและปัญหาของการบริหารและการจัดการ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสระบุรี เขต 1 จำแนกตามขนาด โรงเรียน การปฏิบัติโดยรวมครูมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาการปฏิบัติเป็นรายด้าน พบว่าด้านการบริหารงบประมาณ ครูมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านอื่นๆ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ และปัญหาการปฏิบัติโดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สมบัติ สิงห์คำ (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัญหาการจัดการศึกษา ระดับปฐมวัยของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ในภาพรวม พบว่า การจัดการ การศึกษาระดับปฐมวัยด้านงานวิชาการของโรงเรียน มีปัญหามากที่สุด รองลงมาคือ การจัดการศึกษา ระดับปฐมวัยด้านงานงบประมาณของโรงเรียน การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยด้านงานบุคคลของ โรงเรียนและมีปัญหาน้อยที่สุดคือการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยด้านงานบริหารทั่วไปของโรงเรียน ตามลำดับ 2) การเปรียบเทียบระดับของปัญหา การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารกับครูผู้สอนระดับปฐมวัยที่มีตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดของโรงเรียน มีการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาการจัดการศึกษาระดับ ปฐมวัยของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ

ไพศาล เสือพันธ์ (2551 : 124) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานสถานศึกษา ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหา การบริหารงานสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 โดยภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีระดับปัญหาเรียงจากสูงสุดลงมา ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานทั่วไป และการบริหารงานบุคคล ตามลำดับ และ การเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุพรรณบุรี เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง วิเคราะห์เปรียบเทียบโดยรวม ผลการเปรียบเทียบพบว่า ผู้มีตำแหน่งต่างกัน มีความเห็นเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานสถานศึกษาขนาดเล็ก แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษากับครู ผู้บริหารสถานศึกษากับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และครูกับคณะกรรมการสถานศึกษา

ขั้นพื้นฐาน มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อเปรียบเทียบ จำแนกตามประสบการณ์การปฏิบัติงานในสถานศึกษา พบว่าผู้มีประสบการณ์ต่างกัน มีความเห็นเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานสถานศึกษาขนาดเล็ก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า ผู้มีประสบการณ์การปฏิบัติงานน้อยกว่า 10 ปีกับ ประสบการณ์การปฏิบัติงาน 10-20 ปี ประสบการณ์การปฏิบัติงานน้อยกว่า 10 ปีกับประสบการณ์ การปฏิบัติงาน 21 - 30 ปี ประสบการณ์การปฏิบัติงาน 10 - 20 ปีกับประสบการณ์การปฏิบัติงาน ตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป ประสบการณ์การปฏิบัติงาน 21 - 30 ปีกับประสบการณ์การปฏิบัติงานตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกนั้นมีความเห็น แตกต่างกันอย่างไม่มีความนัยสำคัญทางสถิติ

วรรณธิดา วงษ์สาจันทร์ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหา และความต้องการพัฒนา การบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 โดยการวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหา และเปรียบเทียบจัดการศึกษา ระดับปฐมวัยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 โดยจำแนกตาม ประสบการณ์ของผู้สอน และจำนวนเด็กปฐมวัยของโรงเรียน และความต้องการพัฒนาจัดการ ศึกษาในระดับปฐมวัย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปฏิบัติการสอนปฐมวัยของโรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 จำนวน 86 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารจัดการ ศึกษาในระดับปฐมวัย ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 โดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบปัญหาจำแนกตามประสบการณ์ การสอนโดยรวมและรายด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เปรียบเทียบปัญหา จำแนกตามจำนวนเด็กระดับปฐมวัย โดยรวมและรายด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ

ปิยะ จงสิทธิผล (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานโรงเรียน สำนักงานเขตลาดพร้าว สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า สภาพการบริหาร โรงเรียน สำนักงานเขตลาดพร้าว สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้านพบว่ามีปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มากทุกด้าน ปัญหา การบริหารงานโรงเรียน สำนักงานเขตลาดพร้าว สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม 4 ด้าน พบว่า มีปัญหาในระดับน้อยผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานโรงเรียน สำนักงาน เขตลาดพร้าว สังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน จำแนกตามขนาดโรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ โดยภาพรวมพบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานโรงเรียน สำนักงานเขตลาดพร้าว สังกัดกรุงเทพมหานคร

ใน 4 ด้าน จำแนกตามขนาดโรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ โดยภาพรวมพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่าการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยมีความสำคัญต่อผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ถ้าได้มีการนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงพัฒนาและเป็นแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เพื่อให้มีประสิทธิภาพและเกิดคุณภาพของการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้ดียิ่งขึ้นต่อไป โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดในการบริหารจัดการศึกษาตามการบริหารจัดการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น ที่กำหนดงานบริหารจัดการไว้ 4 ด้าน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไปมาใช้เป็นแนวทางงานวิจัยครั้งนี้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี